

Ἑταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν

Σελίδες Ἀπ' τὴ Φωκίδα

Χαλκοῦν Φωκέων 357 - 346 π.Χ.

Ἀμφισσα

2001

ΤΙΤΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ : ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΑΔΑ
Εκδίδεται κάθε τρίμηνο
Τεύχος 98, Άπρίλιος - Ιούνιος 2001

ΙΔΡΥΤΗΣ : Έταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν
ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ : Πανουργιά 1, Άμφισσα, Τ.Κ. 331 00
ΕΚΔΟΤΗΣ : Τηλέφωνο: (0265) 28.102

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : Νικόλαος Δ. Καστανᾶς
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ : Όδός 5/42 Σ.Ε., ἄρ. 1 - Άμφισσα
Τ.Κ. 331 00, Τηλ. (0265) 28.139 - 28.991

ΥΠΕΥΘ. ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ : Κώστας Σανιδᾶς
Ιωαννίνων 6, Μοσχᾶτο
Τ.Κ. 18543, Τηλ. (01) 9414.233

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ : Γεώργιος Κουτσοκλένης, Πρόεδρος **Ε.Φ.Μ.**
αἰδ. Ταξ. Γκιούλος, Ἀντιπρόεδρος »
Δημήτριος Σανιδᾶς Γραμματέας »
Γεώργιος Καραϊνδρος, Ταμίας »
Νίτσα Ἀσημακοπούλου, Ἐφορος »
Ἄθαν. Δημόπουλος, Μέλος Δ.Σ. »
Εὐθύμιος Τσαφόγιαννος, » »

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ:	1 / 4229
2. ΞΗΡΟΤΥΡΗ ΖΑΧΟΥ:	
Ό φτερωτός κόσμος καί τό Δημοτικό τραγούδι	3 / 4231
3. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ ΓΙΑΝΝΗ: Μεσούσης έορτής	9 / 4237
4. ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗ Γ.: ΦΘΙΝΟΝΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ:	
α) ό Μαναράς, β) ό Σκυλοσκατάς	17 / 4245
5. ΛΙΑΣΚΟΥ ΡΟΥΛΑΣ: Το καδοτόπι	21 / 4249
6. ΖΟΡΙΑΝΟΥ ΓΙΑΝΝΟΥ: Δέντρα σημαδιακά	23 / 4251
7. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ ΓΙΑΝΝΗ:	
Ή πρόρρηση του Κοσμᾶ Ἀνδριτζοπούλου	27 / 4255
8. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ:	
Ίστορική προέλευση του Δωρικού χωριού «Ο ΖΩΡΙΑΝΟΣ».....	31 / 4259
9. ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΛΑΙΟΥ ΜΑΝΤΥ:	
Θεατρικές παραστάσεις στην Άμφισσα (1940 - 1960).....	37 / 4265
10. ΣΑΝΤΑΡΜΗ ΓΙΑΝΝΗ: Τό ἄλώνισμα του σιταριού	45 / 4273
11. Ρουμελιώτικα Περιστατικά	57 / 4285
12. ΓΕΝΙΚΟΣ: ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΕΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ:	
Ό Ντεβέτσικας καλεί Θανάση.....	59 / 4287
13. ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ: Έπιστολή τής Ε.Φ.Μ.	
πρός την οἰκογένεια κ. Καίτης Κυριακοπούλου.....	61 / 4289
14. ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ: Του Γιάννη Μπακούρου.	
Δελφικά Λαογραφικά	63 / 4291
15. ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ.....	64 / 4292

ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ

Είναι γνωστός ο δυναμισμός και η προσφορά της Έλληνικής γλώσσας στην Ευρώπη. Λατρεύουμε τό μεγαλείο της. Η επίδρασή της πάρα πολύ μεγάλη. Η πλειοψηφία τών ξένων έπιστημόνων γνωρίζει αλλά και αναγνωρίζει τό θεμελιώδη ρόλο πού έχει παίξει ή Έλληνική γλώσσα σ' όλες τίς άλλες ευρωπαϊκές.

Μόνο... οί κουλτουριάρηδες Έλληνες προσπαθοῦν μέ κάθε τρόπο νά τήν άφανίσουν, έρχόμενοι ώς άρωγοί στούς γνωστούς άνθέλληνες.

Καί γιά τοῦτο τιμοῦμε τήν κινητοποίηση τής Ένώσεως Άποστράτων Άξιωματικῶν, γιά τήν σωτηρία τής Έλληνικής γλώσσας και πα-
ρατέθουμε, μέ τήν εύκαιρία, τή σχετική διακήρυξη των:

Έν Αθήναις, 2001

Πρός τήν

Άκαδημία Αθηνών

Κοινοποίηση: προς άρμοδίους παράγοντες, τύπο

**Άφορᾶ: Διακήρυξη σχετικῶς μέ τόν κίνδυνον λατινοποίησης
τῆς έλληνικῆς γλώσσας - σωτηρία τῆς γλώσσας μας**

Όταν διά νόμου έπεβλήθη ο έκδημοτικισμός τῆς γλώσσας μας, όσους διαμαρτυρήθηκαν γι' αυτό, τούς χαρακτήρισαν μυωπικούς, άχαλίνωτους άρχαιολάτρες, συντηρητικούς εἰς έπακρον και κάπου κάπου ώς ύπόπτως κινουμένους αντιδημοκρατικούς.

Σήμερα, πού μετά άπό σειρά μεταρρυθμίσεων φθάσαμε στό χάλι τῆς γλωσσικῆς αλλαγῆς, σήμερα πού μέ τήν άνοχή τών μεταρρυθμίσεων φθάσαμε στό σημείο, νά εἶναι όρατός ο κίνδυνος λατινοποίησης τῆς έλληνικῆς, μέ καθυστέρηση - αλλά έστω και τώρα - οί Άκαδημαϊκοί μας ὤψωσαν φωνήν διαμαρτυρίας, εκφράζοντες τήν πλήρη αντί-
θεσίν τους στην έμφανῆ πλέον προσπάθεια άντικαταστάσεως τοῦ έλληνικοῦ άπό τό λατινικό αλφάβητο.

Συγχαίρομεν τούς Άκαδημαϊκούς άπό τά βάθη τῆς καρδιᾶς μας

καί κάνουμε ἔκκληση νά συνδράμουν τόν ἀγῶνα τῶν ἐγγραμμάτων Ἑλλήνων, ὥστε ἡ γλῶσσα μας νά παραμείνῃ ἄτρωτος καί ἀσφαλῆς ἀπό τίς ἀλλοιώτικες διαθέσεις τῶν ἐπιβούλων της.

Ὡς πνευματικοί φορεῖς τῆς χώρας μας νά ζητήσουν ἀπό τήν Πολιτεία νά διορθώσῃ τό λάθος πού ἡ ἴδια ἔπραξε πρό ἐτῶν - μέ τήν διά νόμου ἐπέμβασή της στήν γλῶσσα μας - καί νά ἐπαναφέρῃ τήν ὀρθή διδασκαλία της στά σχολεῖα.

Δέν εἶναι δυνατόν νά μή διδάσκεται ἡ τρίτη κλίση κ.λπ. κ.λπ.

Ἐδῶ καί τώρα ἐπαναφορά τῆς ὀρθῆς γλώσσας ὡς ἴσχυε πρό τῆς διά νόμου ἐπέμβασης.

Μέ ἐκτίμηση,

ΕΝΩΣΙΣ ΑΠΟΣΤΡΑΤΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΟΥ

Λαογραφικά

Ο ΦΤΕΡΩΤΟΣ ΚΟΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

τοῦ Ζάχου Ξηροτύρη

Ὁ λαός μέ τό δημοτικό τραγούδι, πού εἶναι δικό του δημιούργημα καί εἶναι τό βάλσαμο τῆς ψυχῆς του, τραγούδησε ἄλλοτε χαρούμενα καί ἄλλοτε λυπητερά ὅλες τίς ὕψεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, χαρές, πίκρες, ὁράματα, ἐλπίδες καί ἀπαγοητεύσεις. Ἐκτός ἀπό τίς ἀνθρώπινες ἐκδηλώσεις δέ μπορούσε νά μή τραγουδήσῃ καί αὐτό τό ζωικό βασίλειο τούς ἀχώριστους συντρόφους καί συνεργάτες του καί πιά πολύ τό φτερωτό κόσμος, τά πουλιά, μέ τά ὁποῖα τόσο ἔχει ἐξοικειωθῇ.

Τά πουλιά μετά τόν ἄνθρωπο τά βρίσκομε πολύ συχνότερα στό δημοτικό τραγούδι ἀπό τά ζῶα. Ὁ φτερωτός κόσμος μέ τήν καλωσύνη καί τή γρηγοράδα πού τόν διακρίνει ζῇ κοντά στόν ἄνθρωπο καί ὁ λαός ἄκακα ὅπως εἶναι τά πουλάκια τά ἀναζητάει γιά συντροφιά, γιά ταχυδρόμους κάθε χαρᾶς καί κάθε λύπης καί συμπαραστάτες σέ κάθε ἀνθρώπινη εὐτυχία ἢ δυστυχία.

Ὁ λαός μέ τό δημοτικό του τραγούδι πού ἀνοίγει τήν καρδιά του καί ἐκφράζει τούς μεγάλους του καημούς, μέ τή μορφοποιό δύναμη τῆς φαντασίας του ἔδωκε ἀπίθανες διαστάσεις στή ζωή τῶν πουλιῶν καί τούς ἔδωκε ἀκόμα καί ἀνθρώπινη λαλιά.

Μήπως μέ τό στόμα τῶν τριῶν σταυραετῶν δέν τραγούδησε τά πάθη καί τίς πίκρες του, «τρεῖς σταυραετοί καθότανε ψηλά σ' ἓνα λιθάρι καί λέγανε τά πάθη τους καί τά παράπονά τους». Συμπαραστάτες τά πουλιά στόν ἄνθρωπο νοιώθουν συμπόνοια γιά κεῖνον ὅπως κι' ἐκεῖνος γι' αὐτά.

Τά πουλιά ὅπως καί ὁ ἄνθρωπος ἄλλοτε τραγουδοῦν χαρούμενα καί ἄλλοτε μοιρολογοῦν, βλέπουν, ἀκοῦνε καί προαισθάνονται κι' αὐτά καί σάν τέτοια τά θέλει ὁ λαός «πικρά τό λένε τά πουλιά - πικρά τό λέν' τ' ἀηδόνια».

Σπάνια τά κακά πουλιά πού καμμιά φορά κάποιο ἀπ' αὐτά φέρ-

νεται προδοτικά σάν κείνο πού φανέρωσε τό πέρασμα τοῦ στρατοκόπου στό χάρο· «ὁ χάρος κάπου τόμαθε κάποιον πουλί τοῦ τόπε - πάει καί τόν καρτερεῖ κάτω στό σταυροδρόμι». Ἡ σάν τά κοράκια πού δέν ἔχουν καλή φήμη, δέν συμπονοῦν τόν ἄνθρωπο ὅπως μᾶς λέει τό τραγούδι γιά τόν πνιγμένο ξενητεμένο πού δέν πρόφθασε νά γυρίσῃ στό σπίτι του καί τό κύμα τόν ξέβρασε στήν ἀκρογιαλιά. «Εἶχε τά φύκια πάπλωμα καί τούς ἀφρούς σεντόνια - μαῦρα πουλιά τόν τρώγανε (κοράκια) κι' ἄσπρα τόν τριγυρίζαν (γλάροι)».

Εἶναι ὅμως καί τά καλά πουλιά πού συμπονοῦν τόν ἄνθρωπο «κι' ἓνα πουλί καλό πουλί μέ τά φτερά ἀσημένια - σάν ἄνθρωπος ἐδάκρυζε καί τόν μοιρολογοῦσε». Σ' ὅλα τά δημοτικά τραγούδια τά πουλιά συμπονοῦν τόν ἄνθρωπο κι' αὐτά τοῦ φέρνουν μηνύματα ἀκόμα κι' ἀπό τόν κάτω κόσμον.

Στοὺς ἀρματολούς καί κλέφτες στάθηκε στό πλευρό τους ὁ φτερωτός κόσμος καί τοὺς ἔφερνε μηνύματα ὅπως στό Μίχο τόν ἀρματολό πού κατέβαινε ἀπὸ τὴ Σαμαρίνα καί πήγαινε κατὰ τὰ χειμαδιά, «μέ τό ντουφέκι στό πλευρό καί τό σπαθί στή ζωσσης», ἄξαφνα κάποιον πουλί τόν εἰδοποιεῖ γιά τό γρήγορο θάνατό του καί νά πῶς· «πουλάκι πήγε κι ἔκατσε στή δεξιά του πλάτη - κι' οὔτε λαλοῦσε σάν πουλί, οὔτε σὰ χελιδόνι - μόνο λαλοῦσε κι' ἔλεγε ἀνθρώπινη κουβέντα - πέρνα το, Μίχο μ', πέρνα το αὐτό τό μονοπάτι - κι' ἄλλη φορά δέν τό περνᾷς καί ἄλλη φορά δέν τό διαβαίνεις». Τάχασε τά λογικά του ὁ Μίχος σάν τ' ἄκουσε κι' ἐκστατικός τό ρωτᾷ «πουλί μου ποῦ τό ἔμαθες - πουλί μου ποῦ τό ξέρεις;».

Μὰ κείνο γι' αὐτό πετάει στοὺς οὐρανοὺς, γιὰ ν' ἀκούει τά μαντάτα ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους καί μέ δυό λόγια τοῦ λύνει τὴν ἀπορία καί τόν βγάζει ἀπὸ τὴν ἀγωνία, «ἐφές ἤμουν στοὺς οὐρανοὺς, ἤμουν μέ τοὺς ἀγγέλους - κι' ἄκουσα πού σ' ἀνάφερναν μέ τοὺς ἀποθαμένους». Καί ὅχι τὴν ἀπορία τοῦ ἔλυσε, ἀλλὰ καί τό κακό μήνυμα δέν ἄργησε ν' ἀληθεύῃ «τό λόγο δέν ἀπόδωσε τό λόγο δέν ἀπόειπε - μιά μπαταριά ἀκούσθηκε μέσα πού τό λαγκάδι - στό χῶμα ἔπεσε νεκρὸς ὁ Μίχος Σαμαρινιώτης».

Μήπως τ' ἀηδόνια δέν ἔβαλε ὁ τραγουδιστὴς νά θρηνήσουν τό κούρσεμα τῆς Ἀντριανόπολης ἀπὸ τόν Ἀμουράτ; «τ' ἀηδόνια τῆς Ἀνατολῆς καί τά πουλιά τῆς Δύσης - κλαίγουν ἀργά, κλαίγουν ταχιά, κλαῖνε τό μεσημέρι - κλαῖνε τὴν Ἀντριανούπολι τὴν πολυκουρσεμένη».

Μήπως τά ἴδια αὐτά πουλιά δέ μᾶς συμπαραστάθηκαν καί δέν κρυφολαλοῦσαν τόν ξεσηκωμό τοῦ '21 γιά νά μή μαθευτῇ τό μυστικό ἀπό τούς Τούρκους; «κρυφά τό λένε τά πουλιά, κρυφά τό λέν' τ' ἀηδόνια - κρυφά τό λέει ὁ Γούμενος ἀπό τήν Ἁγία Λαύρα».

Καί στόν ξενητεμένο πού τόν μάγεψαν στά ξένα μάγισσες καί δέν τόν ἀφήνουν νά γυρίσῃ, τά πουλιά γίνονται ταχυδρόμοι νά τοῦ φέρουν τά μαντάτα ἀπό τόν τόπο του καί τῆς ἀγάπης τά μηνύματα, «μέ τά πουλιά μοῦ μήναγε καί μέ τούς ἀετούς - καί μέ τά χελιδόνια μοῦστελνε γραφές». Οἱ φτερωτοί ὁμως ταχυδρόμοι γυρίζουν χωρίς ἀπόκριση, γιατί ἡ δύναμη τῆς μάγισσας εἶναι μεγάλη· «μαγεύει τά καράβια καί δέν ξεκινοῦν - μαγεύει καί τά καραβάνια καί πισωγεροῦν».

Ἀκόμα καί τά γράμματα μαγεύει, «πιάνω γραφή νά γράψω καί ξεγράφεται», λέει ὁ μαγεμένος ξένος καί πίσω περιμένει ἡ ἀγαπημένη του καί ἀπαντοχή δέν ἔχει καί παρακαλεῖ τά διαβατάρικα πουλιά νά τήν πάρουν μαζύ στά ξένα μακρὰ πού πετᾷ «στά μαλακά σας τά φτερά γιά πάρτε με καί μένα».

Καημένα πουλιά, ἂν δέν ἦσασταν καί σεῖς ποιός θάταν ταχυδρόμος τῆς ἀγάπης καί ποιός θάφερνε μήνυμα στή μάνα καί στήν ἀδερφή γιά τόν πνιγμένο ξενητεμένο, ποιός θά τόν συμπονοῦσε στή μοναξιά τῆς ἀπονης καί ἀφιλόξενης ξενιτειᾶς· «πού εἶναι ξένη μου ἡ μάνα σου, πού εἶναι ἡ καλή σου - νά κλάψουνε τά νειᾶτα σου, νά σιάσουν τό κορμί σου».

Καί ὁ πνιγμένος σάν ἄκουσε τό ὄνομα τῆς μάνας καί τῆς καλῆς του ξαναπαίρνει γιά λίγο ζωή καί γιά νά εὐχαριστήσῃ τό πονόψυχο πουλί τό προσκαλεῖ νά φάῃ απ' τό κορμί του· «φάγε πουλί μ' ἀπό τά νειᾶτα μου - φάγε κι' ἀπό τό κορμί μου». Τό πουλί ὁμως δέν εἶναι ἄπονο κοράκι κι' ἀρνιέται «γιατ' εἶν' ἀπό τόν τόπο του κι' ἀπό τή γειτονιά του».

Μά τότε σκέφθηκε, ἕνα γειτονικό πουλί θά ξέρῃ τή μάνα του καί τήν ἀδερφή του, θά ξέρῃ τήν καλή του, μά πού νά γράψῃ μήνυμα νά τό στείλῃ πού δέ ἔχει χαρτί κι' ἂν εἶχε ἡ μάγισσα τό ξεγράφει; Δέν μένει ἄλλο ἀπό τά φτερά τοῦ πουλιοῦ. «Χαμήλωσ' τίς φτεροῦγες σου τρία λόγια νά γράψω - τόνα νά πᾶς στή μάνα μου τ' ἄλλο στήν ἀδερφή μου - τό τρίτο τό φαρμακερό νά πᾶς τῆς ποθητῆς του».

Καί δέν εἶναι μόνο ἡ ξενιτειά πού δέ μποροῦμε νά μάθωμε, εἶναι κι' ὁ κάτω κόσμος πού κανέναν δέν ξαναγυρίζει καί μόνο τά πουλιά

φέρνουν μηνύματα στους ζωντανούς: «ἓνα πουλάκι ξέβγαине ἀπὸ τὸν κάτω κόσμο». Τρέχουνε ὅλες οἱ πονεμένες ψυχές τῶν ζωντανῶν νά συναντήσουν αὐτὸν τὸν ἀλαργινὸ κι' ἀπίθανο ταχυδρόμο· «τρέχουνε μανάδες γιὰ νά ἰδοῦν καὶ ἀδερφές νά μάθουν». Καὶ τί δὲν φέρνουν γι' αὐτὸ τὸ ἀπίθανο πουλί νά τὸ εὐχαριστήσουν· «ἡ μάνα φέρνει ζάχαρη ἢ ἀδερφή τὸ μόσκο - γυναῖκες τῶν καλῶν ἀντρῶν ἀμάραντο στὰ χέρια».

Μυρίσου πουλί μου τὸν ἀμάραντο, τοῦ λένε, γιὰ νά μᾶς ἠμολογήσης. Τὸ πουλί ὅμως εἶναι ταχυδρόμος τῆς πικρῆς ἀλήθειας, ὅτι κι' ἂν τοὺς πῇ θὰ τοὺς σπαράξῃ τὴν καρδιά «καημένες τ' εἶδα γιὰ νά εἰπῶ καὶ τί νά ἠμολογήσω - εἶδα τὸ χάρο νᾶρχεται στους κάμπους καβαλάρης - φέρνει τοὺς νιούς ἀπ' τὰ μαλιά τοὺς γέρους ἀπ' τὰ χέρια - σέρνει καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ στὴ σέλ' ἀρμαθιασμένα».

Τὸ ἴδιο κι' ὁ πεθαμένος τὰ πουλιά περιμένει νά τοῦ φέρουν μήνυμα καὶ νά τὸν καλημερίζουν, τέτοια ἀφήνει παραγγελιά ὁ ἐτοιμοθάνατος πολεμιστὴς «σκάψτε πλατεῖα σκάψτε βαθειὰ ἴσια μέ νομάτων - καὶ στὴ δεξιά μου τὴ μεριά ἀφήστε παραθύρι, νά μπαινοβγαίνουν τὰ πουλιά νά μέ καλημερᾶνε».

Ὁ ἄνθρωπος ὅμως μαθημένος νά κάνῃ διακρίσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων κάνει διακρίσεις καὶ στὰ πουλιά. Ἐκεῖνα πού πολυτραγουδῆσε εἶναι ὁ ἀετός γιὰ τὴ λεβεντιά του καὶ τὴν περηφάνειά του, τ' ἀηδὼν γιὰ τὴ γλυκεῖα λαλιά τους, ἡ πετροπέρδικα γιὰ τὴν ὁμορφιά καὶ τὴν κορμωσιά της καὶ τὸ περιστέρι σάν ταχυδρόμος τῆς εἰρήνης.

Ἀπὸ τὰ διαβατάρικα πουλιά τ' ἀποδημητικά ὅλα σχεδὸν ζοῦν στὴν ἀφάνεια ἐκτός ἀπὸ τὸ χελιδόνι τὸ ἱερό αὐτὸ πουλί τοῦ χωριοῦ τὸ τόσο φιλικὸ καὶ γνώριμο «μέ τὰ πουλιά παρήγγειλα καὶ μέ τὰ χελιδόνια», λέει ἡ λυγερὴ πού περιμένει τὸν καλὸ της. Μὲ χελιδόνια παρομοιάζει ὁ τραγουδιστὴς τὴ μαυροφόρα λυγερὴ «φορεῖς τὰ μαῦρα λυγερὴ καὶ μοιάξεις χελιδόνι» κι' ἀκόμα τῆς χαρίζει τὰ μάτια τοῦ χελιδονιοῦ «καὶ πῆρες τὰ ματόφρυδα ἀπὸ τὸ χελιδόνι».

Περίτεχνα ὅπως εἶναι σὸ χτίσιμο τῆς φωλῆς τους, πρωτομάστοροι, τ' ἀναζητᾷ ὁ λαὸς γιὰ νά χτίσῃ μοναστήρια «κάτω στὸν κάμπο τὸν πλατὺ μαζεύτηκαν οἱ ὁμορφες νά χτίσουν μοναστήρι - τὰ περιστέρια κουβαλοῦν τὰ χελιδόνια χτίζουν».

Τὸ χωριό, πῶς κοντὰ στὰ πουλιά καὶ στὴ φύση, μέ λίγους στίχους ὁ ποιητὴς ζωγραφίζει τὸ πρῶνὸ ξύπνημα, κι «ἀπ' τὸ πρῶνὸ ἐγερτή-

ριο τοῦ χωριοῦ καί τῆς φύσης δένμποροῦσαν νά λείψουν τά πουλιά «ἐρόδις' ἡ ἀνατολή καί ξημερώνει ἡ Δύση, πᾶν' τά πουλάκια στίς βοσκές κ' οἱ λυγερές στή βρύση».

Καημένα πουλιά, ἄν δέν ἦσασταν καί σεῖς ἄγγελοι τῆς χαρᾶς καί τῆς καλωσύνης θά ἔμεναν οἱ ἄνθρωποι μόνοι μέ τίς κακίες τους.

Εἶναι ὅμως τόσο εὐτυχισμένα καί χαρούμενα τά πουλιά ὅσο τά νομίζουμε; Ὅχι πάντα μάς λέει ὁ τραγουδιστής στό διάλογο τοῦ πουλιοῦ καί τῆς Βασιλοπούλας, πού κείνη παρ' ὅλα τά καλά της καί τά πλούτη της ζήλεψε τά πουλιά. «Νῶχα πουλί μ' τά κάλλη σου καί τόν κελαΐδισμό σου». Μά τό πουλί ἔχει κι' αὐτό τά βάσανά του, τ' ἀνάλαφρο πέταμά του δέν εἶναι πάντα ἀπό χαρά εἶναι καί ἀπό φόβο καί τό τραγούδι του πολλές φορές εἶναι μοιρολόγι· «ἐσύ παντέχεις ἕνα νιό νά σέ γλυκοφιλήσῃ - κι' ἐγώ παντέχω κυνηγό γιά νά μέ κυνηγήσῃ».

Ἡ ζωή τῶν πουλιῶν εἶναι συνυφασμένη μέ τή ζωή τῶν ἀνθρώπων καί ὅπως ἐκεῖνα τραγουδοῦν τή χαρά καί τή λύπη, ἔτσι καί ὁ λαός τραγούδησε τούς καημούς του.

Μέ τό Δημοτικό τραγούδι ἀνάσαινε ὁ λαός μας στίς δύσκολες μέρες τῆς ζωῆς του καί μέ συντροφιά τό τραγούδι τῶν πουλιῶν πέρασε ὁ λαός μας τίς πιό κρίσιμες μέρες τῆς φυλῆς μας.

Βουκούλια (Λαογραφικό Μουσείο Φωκίδας)

ΜΕΣΟΥΣΗΣ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ

Λειτουργία σέ ἐρημικό δωρικό ἐκκλησάκι αὐτὴ τὴν Ἐνοίξη

τοῦ Γιάννη Ἡλιοπούλου

Ὁ Βάγγος, ὁ Ξέρακας, ὁ περαμερίτης, ὁ φερμένος στὸν τόπο μας, τὰ τελευταῖα χρόνια, ἀπ' τὰ Κράβαρα, ψηλός, ἀδύνατος, μελαμψός, μέ κατάμαυρα ἴσια μαλλιά καὶ μουστάκι ὁλόμαυρο, καρμπογιά, καλοθρεμμένο καὶ τσιγκελάτο στίς ἄκρες, μάτια πράσινα ἀνοιχτά στό χρώμα τους, ἀεικίνητα πίσω ἀπ' τοὺς μυωπικούς φακούς τῶν ματογιαλιῶν του, μικρογεωργοκτηνοτρόφος τό ἐπάγγελμα, δέν παρέλειπε, νά ἐκκλησιάζεται τακτικά, κάθε βδομάδα, Κυριακή καὶ γιορτὴ μεγάλου ἢ μικροῦ ἁγίου καὶ στό πιό ἀπομεμακρυσμένο ἐξωκκλήσι τοῦ χωριοῦ μας, σέ κορφὴ ἢ πλαγιά βουνοῦ, σέ ποταμιά, σέ παραλία ἢ ἀκόμα καὶ σ' ἐκκλησάκι στὰ νησιά τοῦ δυτικοῦ Κορινθιακοῦ.

Ὅπου σχόλη καὶ πανηγύρι καὶ γιορτὴ κι ὁ Βάγγος ὁ Ξέρακας ἐκεῖ, μέ τό δηλωτικό τῆς ιδιότητάς του ἔμβλημα, τὴ γυαλιστερή, καλοδουλεμένη καὶ περίτεχνα ξομπλιασμένη μέ Γοργόνα ἀγκλίτσα του, νά προπορεύεται δυό - τρία βήματα τῆς συμβίας του, πού εἶχε κι αὐτὴ τίς ἴδιες θρησκευτικές συνήθειες. Εἶχαν ταιριάσει καὶ συμπεθεριάσει, μά παρέμεναν ἀκόμα οἱ δυό τους ἄτεκνοι.

- Ταχιά, τς Μεσοπεντηκοστῆς, γιορτάζ' ἡ Παναῖα, στοῦ μεσνό Κλήμα, Βάγγο μ', εἶπε στὸν ἄντρα τῆς ἡ Παράσχω, καθὼς ἐτοίμαζε τό βραδινὸ φαγητό τους, τό λιτό τους δεῖπνο, τ' ἀπλό κι ὀλιγοδάπανο, στό μεγάλο δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ, πού χρησίμευε ὅλες τίς ἐποχές, σάν καθιστικό, μαγειρειό, κουζίνα καὶ κάποτε, τό Χειμῶνα, μέ τὰ δυνατά κρύα, σάν ὑπνοδωμάτιο, μέ τό κάλεσμα τοῦ δυνατοῦ τζακιοῦ.

«Ἐχοῦμι κι νιρό, ταχιά, νά κατασβήσουμε τὰ καλαμπόκια, συνέχισε ἡ Παράσχω. Κάποιος ὅμως, νά πάμι κι στὴν ἐκκλησιά, μεγάλ' ἡ χάρη Τς.

»Ἰγὼ ἔχου πάει πούλλές βουλές. Τράβα ἰσὺ φέτους. Εἶνι μιγάλ'

ἡ χάρις Τς, ξανάπε σταυροκοπούμενη. Σήκου θαμπά κι τράβα...».

Ὁ Βάγγος, γνοιασμένος κι ἀπό συνήθεια, σηκώθηκε μπονώρα, μέ τό πρωϊνό κοκκορολάλημα, πλύθηκε, ντύθηκε κι ἀθόρυβα, ἀκροποδητί, ἀναζήτησε τή μαρούδα τήν καμωμένη ἀπ' τό περίσσευμα τῆς «Καραμελωτῆς», μ' ὅλο της τό περιεχόμενο τῶν προσφορῶν, τή λειτουργιά τήν καλοζυμωμένη καί προσεκτικά σημαδεμένη μέ τόν οἰκογενειακό βλόγερ, τά μπουκαλάκια μέ τ' ἀνάμμα καί τό λάδι, ξέχωρα καί προσεκτικά περιτυλιγμένα μέ πετσέτες φαγητοῦ, γιά νά μήν χτυπᾶνε μεταξύ τους, τό δρόμο καί σπάσουν· μικρό σακκουλάκι γεμάτο σπόρους σιταριοῦ. Δυό κεριά σπιτικά, ἀπό γνήσιο μελισσοκέρι.

Προσφορές, γιά νά καταλάβς, γιά τά Τίμια Δῶρα τῆς θείας κοινωνίας, γιά τά ἱερά καντήλια, γιά τήν εὐλογία τῆς Παναγίας στά γεννήματα, κατά τήν παράκλησή Της.

Πίσ' ἀπ' τήν πόρτα τόν περίμενε ἡ γιαγκλίτσα. Ξεκλείδωσε, ἄνοιξε τήν πόρτα καί βγήκε στήν αὐλή, ξανακλείνοντας προσεκτικά κι ἀθόρυβα τήν ἐξώπορτα τοῦ σπιτιοῦ του. Πέρασε στόν ὦμο του τή μακρόσχοινη μαρούδα, μέ τά πολύτιμα, τά ἱερά δῶρα, ἔκανε τό σταυρό του καί βρέθηκε στό δρόμο μέ τό γλυκοχάραγμα, ἅμα τῇ ἔω, πού λέμε καί στό στρατό.

Μιά γρήγορη ματιά στόν οὐρανό, διέγνωσε καί βεβαίωσε, γιά τήν ὑπέροχη μέρα, πού ἐρχόταν, σάν ἐπιβεβαίωση καί τῆς ἐσπερινῆς πρόγνωσης, ποῦχε τό ἡλιοβασίλεμμα καθαρό, χωρίς κοκκινάδες καί νεφελώματα.

Ὁ Βάγγος, ὁ Ξέρακας, μέ τή μαρούδα χιαστή περασμένη στόν ἀριστερό του ὦμο καί τήν ἀγκλίτσα νά βηματίζει ζωηρά καί νά προηγεῖται δίπλα του κατά ἓνα βῆμα μέ σταθερό παλμό, ὀδηγημένη ἀπ' τό δεξί του χέρι, στήριγμα δυνατό, ἀλλά καί διαγνωστικό τοῦ δρόμου, ἄφησε γρήγορα πίσω του τό τελευταῖο σπῖτι τοῦ χωριοῦ καί πῆρε τό δρόμο τῶν χωραφιῶν, ἀργογυρίζοντας κι ἀνεβαίνοντας τήν πλαγιά τοῦ βουνοῦ, σέ μιά ἀτμόσφαιρα καθαρή, μοσχομύριστη, ἀρωματισμένη, εὐωδιασμένη ἀπ' τίς κινούμενες καί κυλιόμενες μυρωδιές τῶν λουλουδιῶν, τῶν χόρτων καί τῶν θάμνων, πού παράσειρε ἀπ' τίς κορφές τοῦ βουνοῦ, ὁ σιγαλός κατεβατός, ἡ ἀπόγεια αὔρα, μέ τή συνοδεία ὀργάνων ποικίλων, ἔγχορδων, πνευστῶν, καί κρουστῶν, μπάσων καί πρίμων, σ' ἀτομικές ἐκτελέσεις καί συγχορδίες, πολυφωνίες κι ἐνορχηστρώσεις καί ἐσωκρατήματα, φτεροφόρων, αὐτοδίδακτων, χαρισματικῶν ὀργανοπαιχτῶν, καθῶς, τ' ἀηδόνια

κρυμμένα στά νερόβατα, τά κιτρινομύτικα κοτσύφια ἀνεβαμένα σέ προεξέχοντες κλώνους θαλερῶν δέντρων, καλογιάννηδες καί σπίνοι γαντζωμένοι στά μικρά κλαδάκια ἀνάμεσα σέ λουλούδια καί φυλλώματα, τουρκοποῦλες καί μελισσαργάκια, τρυποφράχτες καί πραιοποῦλια καί γαλιάντρες, τριγῶνες καί κρασοπούλια καί λιάρζες καί κεφαλάδες, ἔδιναν τὴν πρωϊνὴ τους συναυλία, συνοδευόμενα ἀπ' τό τσίρ-τσιπλ τῶν χελιδονιῶν, τό λυγερὸ καί γρήγορο, κάτω ἀπ' τὴ δυνατὴ μαεστρία τῆς διεύθυνσης τοῦ κούκου!

Κι ὁ Βάγγος, ὁ Ξέρακας ὅλο κι ἀνέβαινε πρὸς τό ἐκκλησάκι τῆς Παναγίας, σὸ Μεσινὸ Κλῆμα, ἀνάλαφρος, ἀρωματισμένος, εὐχαριστημένος, χαρούμενος, συνεπαρμένος ἀπ' ὅ,τι αἰσθανόταν, ὅ,τι ἄκουγε, ὅ,τι ἔβλεπε καί διαισθανόταν γύρω του, ἀνακατεμένα μέ τίς σκέψεις, πού γυρόφερναν μέσα του, τί θάκανε τά τίμια δῶρα, πού μετέφερε στὴν πλάτη του, τί θά γινόταν κατὰ τὴ θεία λειτουργία μ' ἄγνωστους παπάδες, ψάλτες κι ἐκκλησίασμα, τί θά ἐπακολουθοῦσε μέ τὴν ἀπόλυση...

Τ' ἀνηφορικὸ μονοπάτι, ἡ γιδόστρατα, τὸν ἔφερε στ' ἀγναντερὸ ἀλῶνι τοῦ παλιοῦ χωριοῦ. Ἐδῶ, γιὰ νὰ καταλάβῃς ἦταν ἡ ἀγορὰ τοῦ χωριοῦ γιὰ αἰῶνες, ὥσπου, κατὰ τίς ἀρχές τοῦ εἰκοστοῦ, οἱ κάτοικοι σιγά - σιγά μετοίκησαν στὴν πλειοψηφία τους σέ καταλληλότερη, γιὰ ἀνάπτυξη τοῦ χωριοῦ, θέση, κατολισθήσαντες καί διολισθήσαντες πρὸς τὴ θάλασσα, τρία χιλιόμετρα νοτιοδυτικότερα τοῦ χωριοῦ τους, ἐνδυναμώνοντας τὴ «Νέα Κώμη», τό σημερινὸ Μοναστηράκι, τό ὠραιότατο καί γραφικότατο καί γιὰ χρόνια καί καιροὺς ἐπίνειο τῆς δυτικῆς καί βορειοδυτικῆς Δωρίδας.

Ἐδῶ καί τά ἐρείπια, τά χαλάσματα τοῦ «μαγαζιοῦ», τῶν ἀρχοντικῶν τοῦ λιοτριβιοῦ, μέ τά πιεστήριά του κατασκευασμένα «ἐν Πειραιεῖ», ἀκόμα κάτω ἀπ' τά χαλάσματα, τίς ἀγροσυκιές καί τά βάτα, ἡ βρύση, πιὸ πάνω, μέ τό στοιχειωμένο τῆς πλάτανο καί δεξιότερα, πάνω σέ προεξοχή βράχου, σέ πέτακα, ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας, πού πανηγυρίζεται κάθε Μεσοπεντηκοστή, μέ τά ἐρείπια τῶν σπιτιῶν τῆς γειτονιάς τῆς ὁλόγυρα.

Ὁ Βάγγος, ὁ Ξέρακας, ὁ παραμερίτης, ἀνέβηκε στὴ διπλανὴ κοτρώνα κι ἀγνάντεψε κατὰ τό νοτιά.

Τό γλυκὸ καί φαιδρὸ ἡλιοφῶς, ἔδινε χρῶμα φωτίζοντας τά πάντα: Τό δυτικὸ Κορινθιακὸ, τεράστια κουρίτα γεμάτη νερό, βαθύχρωμο μπλέ, λουλακιασμένο. Ἀνοιχτότερο τό χρῶμα τοῦ Πατραϊκοῦ.

Γαλάζιος ὁ Βοδιάς καί ὁ Χελμός, ἀνέβαιναν μεγάλοπρεπα ἀπ' τ' ἀπέναντι Μωραΐτικα ἀκρογιάλια, ἀργά καί ἐπιβλητικά, παρά τόν τεράστιο, βαρὺ τους ὄγκο, ὡς τόν οὐρανὸ τόν καταγάλανο, τόν οὐρανόχρωμο!

Ἀριστερά του, ἀπότομα οἱ πλαγιές κατέβαιναν χαμηλά, ὡς τὸ πολυχρῶμο, τὸ ἥρεμο, τὸ ζωγραφισμένο ἀπὸ χέρι θεοῦ καλλιτέχνη, εἰδικοῦ στὶς θαλασσογραφίες, σχεδὸν κάθετα, σὰν ἀπλωμένες ποδιές, μέ τούς κάμπους τοὺς κεντημένους ἄλλοῦ μῶβ κι ἄλλοῦ κίτρινα μέσα σέ βελουδένια πράσινα πλαίσια, μ' ἀσύγκριτες ὁμορφιές ὁ βάλτος τοῦ Ζερελιοῦ κι ὁ μέγας ταπητόστρωτος κάμπος τοῦ Μόρνου, τὸ εὐφορότερο τμῆμα τῆς δωρικῆς γῆς...

Ῥαῖα καί καλά ὅλ' αὐτά, μὰ τὸ Βάγγο, τόν Ξέρακα, τὸ γεωργοκτηνοτρόφο, ἐνθουσίαζαν μόνο τὰ πλούσια, ὀλόφρεσκα καί ροδαλά ροδάμια καί κάθε τόσο ἔλεγε στὸν ἑαυτὸ του: - Ῥέ, γάλα χυμένο!...

Συνέχισε τὸ δρόμο του ἀνάμεσα σέ πυκνόφυλλα φτελιόδεντρα, ἄλλοῦ ἀναμερίζοντάς τα μέ τὴν ἀγκλίτσα του κι ἄλλοῦ σκύβοντας καί περνώντας κάτω ἀπ' τὸ ἡμίφως τῶν πυκνόφυλλων κλαδιῶν καί πάντα μέ τὴ συνοδεία πλήθους ὠδικῶν πουλιῶν:

- Τσι, τσί, τσί, ρί, ρί τσιβίτ! Τ' ἀηδόνια.
- Φς, ρ, ρ, ρ, πίου, πίου! Ὁ κόσσυφας.
- Πίκιρι, πίκιρι, πίκιρι! Τὸ πρασινοπούλι.
- Τρεῖς, τρεῖς, τρεῖς. Τρεῖς δεκάρες τὸ κρασί! Ὁ κρασοπούλος.
- Τρού, τρού, τίρι-τρού! Ἡ τριγώνα.
- Κούκου, κούκουκου, κούκουκοξ! Ὁ κοῦκος...

Κάθε δέντρο, παλκοσένικο ζυγιάς καί κομπανίας...

Νά καί ἡ ἐκκλησία χτισμένη ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ κατὰ - Λουκά! Ἀσβεστόχτιστη μέ τοῖχο πλάτους ἐνός κι ἀκόμα μέτρου, μακρόστενη, ψηλή, καθαρή, δροσερή τὸ ἐσωτερικὸ τῆς, ἡμιφώτιστη.

Αὐτοκινητόδρομος ἔφερε ἀπὸ νωρὶς ἱερεῖς, ἐπιτρόπους, ψαλτάδες, ἐκκλησίασμα κι εἶχαν κίολας ἀρχίσει τοὺς δικούς τοὺς ὕμνους, τὴν ἀνθρώπινη δέηση γιορτῇ κι εὐχαριστίᾳ, παράλληλα μ' ἐκείνη τῆς φύσης, ὀλόγυρα τῆς ἐκκλησίας καί πέρα, ὅπου μπορούσαν, νά φτάσουν σέ ἀνθρώπινες αἰσθήσεις...

Ὁ Βάγγος ἔδωσε τίς προσφορές στό παιδί τοῦ ἱεροῦ κι ἀναψε λαμπάδες στό μανουάλι, μπροστά στό εἰκόνισμα τῆς Παναγίας. Ἐκανε τρεῖς φορές τὸ σταυρὸ του, ἀσπάστηκε μέ εὐλάβεια τὴν ἁγία

εἰκόνα κι ὕστερα ἀνέβηκε σ' ἓνα ξύλινο στασίδι, νά παρακολουθήσει τὴ Θεία λειτουργία.

Οἱ ἱερεῖς δέονταν. Οἱ ψαλτάδες συναγωνίζονταν σέ κορῶνες καὶ καλλιφωνικὲς ψαλμωδίες. Ἡ θεία Ἀστέρω συμμετεῖχε ἔντονα, ζωηρά, μέ τὴ δική της διαπεραστική, φιλὴ φωνή, τὴ λιγάκι σφυριχτή, ὅπως τό συνήθιζε:

– Τοῦ Κυρίου, δεηθῶμεν!, ὁ παπάς.

– Κύργιε λήσον!, ἡ θεία Ἀστέρω, προλάβαινε τοὺς ψάλτες.

– Εὐλόγησον πάτερ!, ὁ ἀρχιεπίσκοπος.

– Εὐλοημέν' ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς..., προέφαλλε τῶν ἱερέων ἐκείνη.

Ὁ παπα - Κώστας θορυβήθηκε. Μὴν, τάχα, τὴν ὥρα, πού θάλεγε τό «Λάβετε φάγετε» ἡ Ἀστέρω συνέχιζε μέ τό «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες»;

Διέκοψε, πρὸς στιγμὴν, τὴ λειτουργία ἀπὸ τό ἀριστερὸ πορτάκι τοῦ ἱεροῦ καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς τίς γυναῖκες συμβούλεψε: «Δέν κάνει, νά λέτε τὰ λόγια τοῦ παπᾶ. Εἶναι ἁμαρτία, χριστιανές!».

Ἡ Θεία Ἀστέρω, πού ἦταν ἔτοιμη ν' ἀρχίσει τό «Πιστεύω», πρὶν τὴν ὥρα του, σταμάτησε τὴν ἀπαγγελία, χωρὶς νά κλείσει καὶ τό στόμα, λιγότερο πειραγμένη καὶ περισσότερο ἀπορημένη καὶ σέ μεγάλη ἀμηχανία, ἀναρωτήθηκε μεγαλόφωνα: – Γιατί, νά μαλών' οὐ παπάς;

– Βούλουστου, μουρὴ πιδάκι μ', τὴ σιγανομάλωσε ἡ θανατούλαινά, ἡ φιλενάδα της, ἡ ἄλλη ἀπαραίτητη σέ κάθε πανηγυρισμὸ ἐκκλησίας, σπρώχνοντάς της καὶ λιγάκι. Γιά σένα τοῦ λέει οὐ παπάς!

– Σιαδῶ κρέν'; Ἀπόρησε πάλι ἡ θεία Ἀστέρω, δηλώνοντάς το ἀρκετὰ μεγαλόφωνα.

Κι ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ὁ Ματαράγκας; παρατηρῶντας πάνω ἀπὸ τὰ ματογιάλια του, τὰ κατεβασμένα στὴν ἄκρη τῆς χοντρῆς, κόκκινης μύτης του, σύστησε ἀνάμεσα σέ δυὸ ψαλμούς:

– Κύριε ἐλέησον, σιγότερα Ἀστέρω, Σοί, Κύριε ε.ε.ε!...

Ὁ Βάγγος παρατηροῦσε γιὰ ὥρα τό Τέμπλο, τό μοναδικό στολίδι τῆς ἐκκλησίας. Ἐντύπωση τοῦκαναν τὰ δυὸ πελώρια, φουσκωτά, ξύλινα φίδια, μέ τὰ τοξωτά, ἀγριωπά τους μάτια, τ' ἀνοιχτό στόμα καὶ τό κέρατο στὴν κορυφή τοῦ φοβεροῦ τους κεφαλιοῦ, νά σκύβουν κάτω ἀπ' τό μεγάλο σταυρό, σέ μιά κίνηση ἥττας κι ὀπισθοχώρησης! Νᾶταν ἄραγε, τὰ φίδια μέ τὰ λιόκρινα;...

Κι ἐκείνη, πάλε, ἡ κληματόβεργα, ἀπ' τὴ μιά ἄκρη τοῦ ξύλινου

Τέμπλου, ὡς τὴν ἄλλη μέ μαῦρα καὶ ροζακιά σταφύλια σέ συνεχόμε-
νη διαδοχή! Παράξενο!...

Κι ὁ Μυστικός Δεῖπνος ὁλοσπρόγυλλος. Καί τ' ἀποστολάκια, ἀπὸ
δῶ κι ἀπὸ κεῖ, ὅλα μιά κοψιά, πορτραῖτο, ἀπ' τὴ μέση καὶ πάνω...

Τὸ ἴδιο κι οἱ ἄλλες εἰκόνες τοῦ Τέμπλου.

Μά ἡ ἅγια εἰκόνα, τῆς Κοίμησης τῆς Θεοτόκου, ἡ ἱστορημένη τὸ
1847 πάνω σέ μονοκόμματο, μισοπελεκημένο, χοντρό ὡς τρεῖς πό-
ντους πλατανόξυλο, μαυρισμένο ἀπ' τὸ χρόνο καὶ ροκανισμένο στὴν
ἄκρη του ἄγνωστο ἀπὸ τί, σέ σχῆμα ὀρθογώνιου παραλληλόγραμμου
μισοῦ πρὸς ἓνα μέτρου, τὸ μοναδικό κόσμημα, τ' ἀσύγκριτο καὶ πο-
λυτιμότατο στολίδι τῆς ἐκκλησίας, πού συγκέντρωνε τὴν προσοχή, τίς
ἐπικλήσεις, τίς δεήσεις, τὰ ψυχικά σκιρτήματα, τὴν ἀγάπη καὶ τὸ
θαυμασμό ὅλου τοῦ ἐκκλησιασματος, βρισκόταν στὸ ἀριστερό τοῦ
Τέμπλου, ἀνθοστολισμένη ὁλόγυρα μέ τραντάφυλλα καὶ πολλὰ
ἀγριολούλουδα καὶ κατάφωτη ἀπ' τίς ἀναστάσιμες λαμπάδες τοῦ
διπλανοῦ μανουαλιοῦ, ἀριστερά πρὸς τὸν τοῖχο, ἦταν μιά ὠραιότα-
τη ἀγιογραφικὴ σύνθεση:

Ἡ Παναγία ξαπλωμένη στ' ἀνάκλιντρο, κατὰ τὴ στιγμή, πού πα-
ραδίνει τὸ Πνεῦμα Της στὸν Υἱὸ καὶ Θεὸ Της, στὸ Χριστό, πού στὸ
πάνω μέρος τῆς ἱερῆς εἰκόνας εὐλογεῖ μέ τὸ δεξιὸ Του χέρι καὶ μέ τ'
ἄλλο, ζυγιασμένο στὸν ἀγκῶνα, κρατᾷ τὸν ἀναστημένο Λάζαρο, σέ
μικρογραφία καὶ περιτυλιγμένο μέ τὰ ἐντάφια σπάργανα, σάν μωρό
μέ τίς φασκιές, ἐνῶ στὸ πάνω μέρος τῆς ἀγιογραφίας, τοξωτά, στε-
φανωτά, πετᾶνε χαριτωμένα Σεραφεῖμ.

Γύρω στὴν κλίνη τῆς Παναγίας, παραστέκονται ἀπόστολοι, συνα-
θροισθέντες ἐκ περάτων, ἓνας δέ ἀπ' αὐτοὺς προσφέρει στὴ μητέρα
τοῦ Κυρίου μας, μέσα σέ μακρόχειρο δοχεῖο, κάτι σά μακρόχειρο
μεταλλικὸ μπρίκι, νερό προφανῶς, ὅπως κάνουμε συνήθως στοὺς
ψυχορραγοῦντας συνανθρώπους μας.

Στὸ κάτω μέρος τῆς εἰκόνας προσέρχεται ὁ θάνατος ἢ καλύτερα
ὁ Ἄδης ἢ ὁ Χάροντας, προερχόμενος ἀπ' τὰ ἔγκατα, ἄσχημος καὶ
φονερά χαιρέκακος κι ἀπλώνει τὰ χέρια του, νά πάρει, ν' ἀρπάξει
τὴν ψυχὴ τῆς Θεομήτορος, μόλις ἐκείνη ξεφύγει ἀπ' τὸ Ἅγιό Της στό-
μα. Μά δὲν προλαβαίνει! Ἀρχάγγελος, μέ τὴ φλογώδη ρομφαία του,
τὸ φοβερό δίκοπο σπαθί του, τὰ κόβει, πιό κάτω ἀπ' τοὺς καρπούς,
μέ ὕψος φοβερό, ἐνῶ τὴν ὅλη σκηνὴ παρακολουθοῦν ὁμάδες ἀγγέ-
λων!

Τά πρόσωπα τῆς εἰκόνας, σοβαρά, ἀποδίδουν τό ρόλο τους, τὴν ἀποστολὴ τους, τό σκοπὸ πού ἀγιογραφήθηκαν, στρογγυλόμορφα καὶ ἱλαρά, ὅλα σέ φυσικὲς στάσεις καὶ ἐκφράσεις, μέ χρώματα ζωηρότατα καὶ λαμπερά φωτοστέφανα, χρυσαφιά, λές κι ὁ ἀγιογράφος μόλις τελείωσε τὴν εἰκόνα στό ἐργαστήρι του!...

Στό μεταξὺ οἱ φάλτες, μέ κατάνυξη καὶ μέσα σέ ἀπόλυτη σιγὴ συνέχιζαν τὰ ὠραῖα τροπάρια τῆς ἡμέρας:

«Ὁ τόν κρατῆρα ἔχων, τῶν ἀκενώτων δωρεῶν,
δός μοι ἀρύσασθαι ὕδωρ, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν,
Ὅτι συνέχομαι δίψῃ, εὐσπλαχνε μόνε οἰκτίρμων»!

Καί τ' ἄλλο τό ὠραιότατο:

«Μεσοῦσης τῆς ἑορτῆς, διψῶσάν μου τὴν ψυχὴν,
εὐσεβείας πότισον νάματα· ὅτι πᾶσι Σωτὴρ ἐβόησας·

Ὁ διψῶν, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω.

Ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, Χριστέ ὁ Θεός, δόξα σοι».

Ἀκολούθησαν τὰ ἐγκώμια τῆς Θεοτόκου, ψαλλόμενα ἀπ' ὅλο τό ἐκκλησίασμα σύγχρονα, σέ μιὰ ἀτμόσφαιρα κατανυκτική, συγκινητική, ὑπέροχη:

«Μεταβολὴ τῶν θλιβομένων, ἀπαλλαγὴ τῶν ἀσθενούντων,
ὑπάρχουσα, Θεοτόκε Παρθένε...».

«Τὴν ὑψηλοτέραν τῶν οὐρανῶν, καὶ καθαροτέραν λαμπηδόνων ἡλιακῶν...».

Κι ἀκόμα τὰ ἐξαίσια ἐκεῖνα:

«Ὁ γλυκασμός τῶν Ἀγγέλων, τῶν θλιβομένων ἡ χαρὰ,
Χριστιανῶν ἡ προστάτις, Παρθένε Μήτηρ Κυρίου,
ἀντιλαβοῦ μου καὶ ρῦσαι, τῶν αἰωνίων βασάνων».

Καί τό βαθυστόχαστο:

«Χρυσοπλοκότατε πύργε, καὶ δωδεκάτειχε πόλις,
ἡλιοστάλακτε θρόνε, καθέδρα τοῦ Βασιλέως,
ἀκατανόητον θαῦμα, πῶς γαλουχεῖς τόν Δεσπότην»...

Τό λιβάνι διαπότισε καὶ μοσχομύρισε τοὺς ἀνθρώπους, ἀπομακρύνοντας ἀπ' αὐτοὺς κάθε πονηρὸ πνεῦμα.

Τ' ἀπαλὸ φῶς τῶν λαμπάδων γλύκανε καὶ ξαλάφρωσε τίς καρδιές τους.

Οἱ προσευχές καὶ οἱ ὕμνοι, ἔφεραν καθαρές καὶ σεμνές σκέψεις στό νοῦ τους.

Ἡ ἱερὴ εἰκόνα τῆς Κοίμησης κυριάρχησε στή μνήμη τους κι ἡ φα-

ντασία τούς ἔφερε σ' ἄλλους κόσμος, ὠραίους, παραδεισένιους, γεμάτους ἀγάπη, πού μοσχομύριζαν λιβάνι κι ἀρώματα ἀγιολούλουδων καί σκιρτοῦσαν καί πάλλονταν, ἀπ' ἀγγελικούς ὕμνους καί τραγούδια πουλιῶν, ἀνάμεσα σέ φαιδρά ἡλιόφωτα, χρώματα καί σχήματα κι αἶρες ἀπαλόπνοες...

Ὁ Βάγγος, ἀπολῶντας ἡ ἐκκλησία, δέν ἤξερε, πού ὀφειλόταν ἡ μεγάλη χαρά, πού ἔνιωθε μέσα του:

Στὴν ἀνθρώπινη, ὁμαδική προσευχή, ψαλμουδιά καί λειτουργία μέσα στό ἐκκλησιάκι τῆς Παναγίας, τῆς Μεσοπεντηκοστῆς καί τῆς Θείας Χάρις πού πλημύρισε τό ἐκκλησίασμα ἢ στή γλυκειά, τὴν ἱλαρή, τὴν φαιδρή, πανηγυρική ἀτμόσφαιρα πού κυριαρχοῦσε στό γύρω κόσμο καί χαιρόταν καί γελοῦσε, κάτω ἀπ' τό φαιδρό φῶς τοῦ ἡλίου, πού κατέλαμπε ἀπὸ ψηλά τὴν πλάση, ἀργογλιστρῶντας στό θόλο τ' οὐρανοῦ.

ΦΘΙΝΟΝΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

τοῦ Γεωργίου Κουτσοκλένη

α) Ο ΜΑΝΑΡΑΣ

Ὅπως καί ἄλλοῦ ἔχουμε πεῖ, ἐκεῖνα τὰ χρόνια, κάθε σπίτι ἔπρεπε νά συντηρεῖ καί λίγα γιδοπρόβατα, τὰ οἰκόσιτα. Τίς γίδες γιά νά τοὺς φέρουν 2 - 3 κατσίκια ἢ κάθε μία καί τ' ἀρνιά γιά νά γίνουν ζυγούρια, τὰ ὁποῖα θά ἔσφαζαν ὅπωςδὴποτε ἓνα τό Πάσχα καί ἓνα τὰ Χριστούγεννα ἢ τὰ Φῶτα. Ἀρκετοί καί κανένα κατσίκι ἢ ἀρνί τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τῆς Παναγίας τό 15 Αὐγούστο ἢ τίς Ἀποκριές, ἀνάλογα μέ τό πότε γιόρταζε ὁ καθένας. Ἐνδιάμεσα βολεύοντουσαν μέ τίς κοτοῦλες τους καί κανένα κουνέλι. Στό «Χασαπλιό» πῆγαιναν αὐτοί πού ἔμεναν στίς πόλεις καί οἱ... ἄρρωστοι.

Ἀλλά ἰδιαίτερα εἶχαν ἀνάγκη ἀπ' τό γάλα γιά τὰ παιδιά τους κυρίως. Καί τό γάλα τῆς κατσίκας τό θεωροῦσαν σάν τό καλύτερο. Γι' αὐτό κάθε οἰκογένεια εἶχε μία ἢ καί δύο γίδες καί τὰ μανάρια τους.

Ἀπ' τήν ἀνοιξή καί μετά, ἀπ' τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅσοι εἶχαν γίδες μανάρες ἀποφάσιζαν καί ἀνέθεταν τή φύλαξή τους σέ κάποιον μαναρά, δηλαδή τσοπάνη πού θά φύλαγε τίς οἰκόσιτες γίδες γιά ὅλο τό καλοκαίρι καί θά τίς πῆγαινε γιά βοσκή στό λιβάδι πού ἡ Κοινότητα εἶχε ἐκχωρήσει γιά τόν σκοπό αὐτό, τό μαναρολίβαδο.

Τόν χειμῶνα τὰ μανάρια ἔμεναν στό σπίτι.

Οἱ μισθοί τοῦ μαναρά καθοριζόταν ἔπειτα ἀπό συμφωνία μεταξύ τῶν χωρικῶν καί ὄχι τῆς κοινότητας, ὅπως καί οἱ εὐθύνες του σέ περίπτωση ἀπωλείας ἑνός ζώου μέ εὐθύνη του καθῶς καί ἄλλες λεπτομέρειες.

Σέ καθορισμένο χῶρο, στήν ἄκρη τοῦ χωριοῦ, γινότανε κάθε πρωῒ καί ὠρισμένη ὥρα, ἡ συγκέντρωση τῶν γιδιῶν. Τίς παραλάμβανε ὁ μαναράς καί τίς ὀδηγοῦσε στό μαναρολίβαδο, νά βοσκήσουν ὅλη τή μέρα καί νά τίς ἐπιστρέψει τό βράδυ.

Σέ λίγες ἡμέρες οἱ γίδες θά παίρνουν μόνες τους τό δρόμο γιά τό σύρε κι' ἔλα ἀπ' τό σπίτι στό χῶρο συγκεντρώσεως.

Ὅταν ἦταν ἡ ἐποχή πού οἱ γίδες εἶχαν πολύ γάλα καί γιά νά μή χαλάσουν τά μαστάρια τους, νά μή «μασταριάσουν», ὁ μαναράς ἔφερνε τίς γίδες καί τό μεσημέρι στό χωριό.

Ἡ συμφωνία μαναρά καί χωριανῶν ἴσχυε μόνο γιά ἓνα χρόνο καί δέν δημιουργοῦσε δικαίωμα τοῦ μαναρά γιά ἄλλο χρόνο.

Σέ πολλές περιπτώσεις ἔχουμε τό δικαίωμα τοῦ μαναρά νά ἀρμέγει ὅλες τίς γίδες γιά τόν ἑαυτό του, μιὰ ὀρισμένη μέρα, ἔτσι σά χάρισμα καί ἄς ἤξεραν οἱ χωριανοί ὅτι αὐτός τοὺς κλέβει λίγο γάλα κάθε μέρα.

Τά παλιότερα χρόνια, ἐκτός ἀπ' τόν μαναρά πού, ὅπως εἶπαμε, ἀναλάμβανε νά φυλάει τίς μανάρες γίδες, εἶχαμε καί τον Βουκόλο, αὐτόν δηλαδή πού φύλαγε τά βόδια τοῦ χωριοῦ ἀφοῦ τότε εἶχε ἀρκετά ἀπ' αὐτά!

Ὁ βουκόλος εἶχε τά ἴδια δικαιώματα καί τίς ἴδιες ὑποχρεώσεις μέ αὐτές τοῦ μαναρά.

Σήμερα εὐτυχῶς πού ὑπάρχει ἡ τηλεόραση καί βλέπουν τά παιδιά... ποιά εἶναι τά βόδια καί ποιά τά γίδια...

β) Ο ΣΚΥΛΟΣΚΑΤΑΣ

Εἶναι σέ ὅλους γνωστό ὅτι στήν Ἀμφισσα εἶχε ἀνθήσει, σέ μεγάλο βαθμό, τό ἐπάγγελμα τοῦ Ταμπάκη, δηλαδή τοῦ βυρσοδέψη. (Βλέπε «ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΑ», τεύχος 64, σελ. 37/2257).

Οἱ Ταμπάκηδες εἶχαν τίς βιοτεχνίες τους ἐγκατεστημένες πάνω στή Χάρμαινα, τή συνοικία πού βρίσκεται νότια τοῦ Κάστρου της καί πού ἔχει χαρακτηριθεῖ ὡς διατηρητέα.

Ἐδῶ λοιπόν γινόταν ἡ ἐπεξεργασία πολλῶν τόνων δερμάτων, πάσης κατηγορίας.

Ἡ ἐπεξεργασία γινόταν μέ τόν παραδοσιακό πρακτικό, τρόπο. Σάν πρῶτο στάδιο τῆς ἐπεξεργασίας ἦταν ἡ ἀπαραίτητη ἀποτρίχωση τοῦ δέρματος, ἡ ὁποία γινόταν μέ τή βοήθεια τοῦ ἀκατάσβεστου ἀσβέστη. Ὅμως ὁ ἀκατάσβεστος ἀσβέστης ἔκανε σκληρό, ξηρό τό δέρμα. Αὐτό τό ξηρό δέρμα ἔπρεπε νά μαλακώσει καί προπαντός νά ἀνοίξουν οἱ πόροι του, γιά νά γίνει δυνατός ὁ ἀπαραίτητος, καλός καθαρισμός του καί ἡ ἀπαλλαγή του ἀπό κάθε ξένη οὐσία. Τή δουλειά αὐτή ἀναλάμβανε νά κάνει ὁ «σαμάς». Καί ὅταν λέμε σαμά ἐννοοῦμε τά κόπρانا τῶν σκύλων, τά σκυλόσκατα δηλαδή.

Γιά νά ἀντιμετωπισθοῦν οἱ μεγάλες ἀνάγκες τῶν ταμπάκηδων σέ σαμά, ἀναπτύχθηκε ἓνα ἐπάγγελμα, αὐτοῦ τοῦ «σκυλοσκατᾶ», τοῦ ἀνθρώπου δηλαδή πού γύριζε στούς δρόμους καί ἀπό σπίτι σέ σπίτι γιά νά μαζεῖται τά σκυλόσκατα, τά ὁποῖα θά πουλοῦσε στούς Ταμπάκηδες.

Ὁ κάθε σκυλοσκατάς ἤξερε πόσα σκυλιά εἶχε τό κάθε σπίτι, σέ κάθε χωριό καί πού τό εἶχαν δεμένο καί ὅλες τίς ἄλλες λεπτομέρειες.

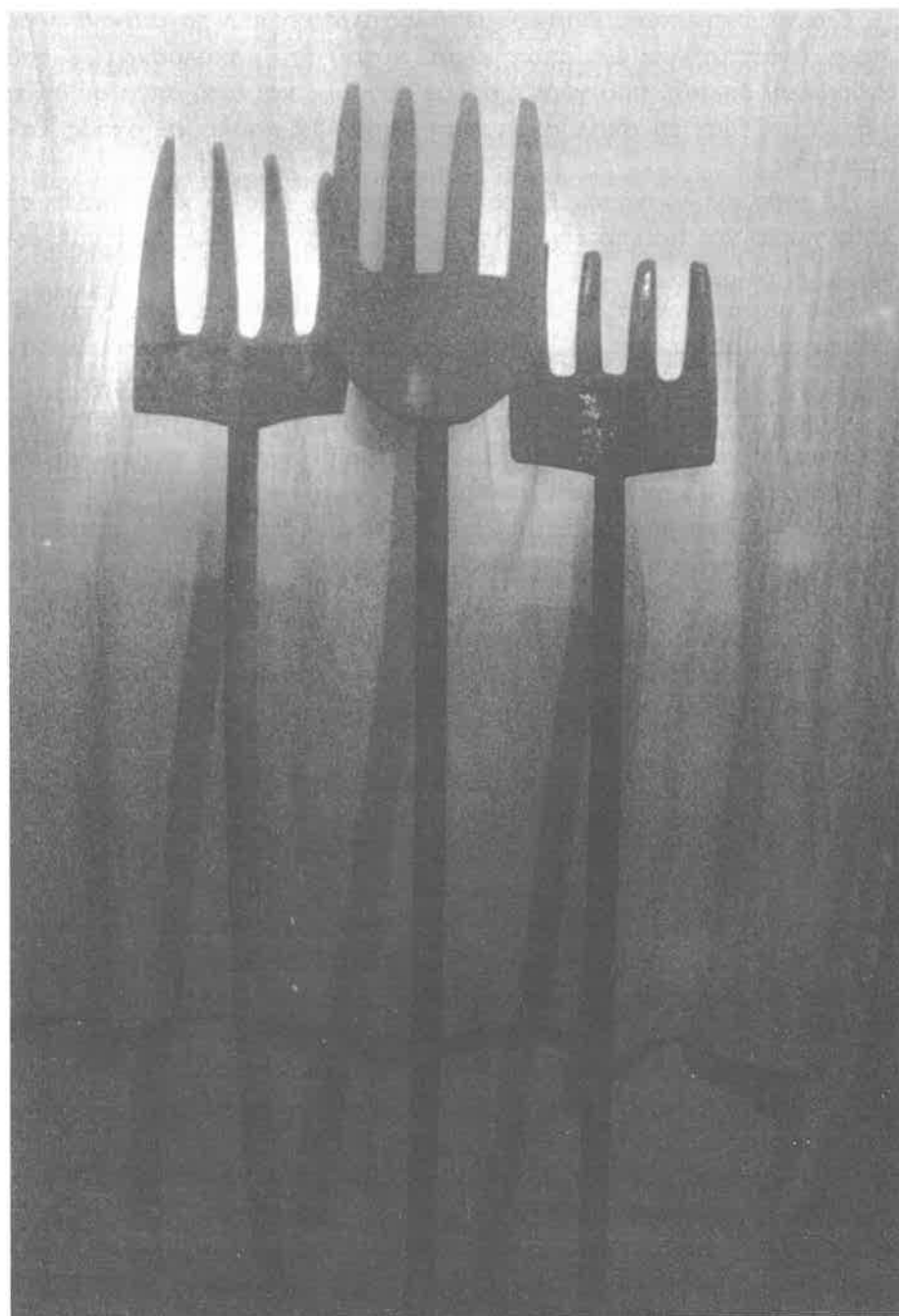
Τόν σαμά τόν ἔβαζαν καί τόν κουβαλοῦσαν σέ ἓνα γκαζοντενεκέ, ἓνα πετρελαιοντενεκέ. Αὐτόν τόν πετρελαιοντενεκέ τόν βούλιαζαν καί ἀπό τίς τέσσερις πλευρές γιά νά γεμίζει μέ λιγότερο ὕλικο.

Ἕνας τέτοιος τενεκές πληρωνόταν ἀπ' τοὺς ταμπάκηδες ἓνα εἰκοσόφραγκο, ἓνα «ποσειδῶνα». Μιλᾶμε βέβαια γιά τήν ἐποχή τήν πρὶν ἀπ' τόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Μέ τήν εὐκαιρία πρέπει νά πῶ ὅτι περιζήτητος ἦταν ὁ σαμάς, ὁ ὁποῖος προερχόταν ἀπ' τά σκυλιά τῶν βορείων προαστείων τῆς Ἀθήνας, γιατί αὐτά, λέει, ἔτρωγαν πολλά κρεατικά μέ τά ἀνάλογα λίπη καί ἔτσι εἶχαν καλύτερα... κόπρανα.

Γιά τήν ἰδιαιτερότητα αὐτή τῶν Σαλωνιτῶν, οἱ κάτοικοι τῆς γύρω περιοχῆς ἔλεγαν τοὺς Σαλωνίτες, γιά νά τοὺς πειράξουν... «Σκυλοσκατάδες».

Ἀλήθεια θά βρεθεῖ κάποιος σημερινός νέος νά πιστέψει ὅτι ὑπῆρχε καί τέτοιο ἐπάγγελμα;

Καρπολόγια (Λαογραφικό Μουσείο Φωκίδας)

ΤΟ ΚΑΔΟΤΟΠΙ

τῆς Τούλλας Λιάσκου

Μπρός στό κατώφλι του, σάν πρωτοστάθηκα - μύριζε ἔντονα ἑλιά κι ἀρμύρα - κείνες οἱ κάδες του πανύψηλες, μοῦ 'κόψαν τήν ἀνάσα. Εὐλινες σκάλες περπατάρες δυό καί τρεῖς καί μιά στήν κάδη στεριωμένη.

Δεξιά οἱ πῆλινες βυτίνες, βάζαν τό λάδι τῆς χρονιάς. Σέ μικρή κάδη τ' ἀλάτι τό χοντρό καί στή γωνία - ἄχρηστες πιά - ἀραχνιάζανε πινακωτές, πού φτιάχναν καρβελάκια.

Τό καδοτόπι μιά ζωή, πού τέλειωσε καί πάει, μιά ἀνταύγεια φῶς ἀπ' τά μικρά τζαμάκια φώτιζε ὅ,τι εἶχε ἀπομείνει.

Στήν ἄκρη ὁ ἀργαλειός, δίχως μυτάρια, δίχως κούτσουρα.

«Πάταγα τίς πατῆθρες, μοῦλεγε ἡ γιαγιά, ν' ἀνοίξει τό στημόνι. Χτύπαγα τό ξυλόκτενο νά κάτσει ἡ κλωστή».

Στό κασονάκι τό μικρό βάζανε τό σαποῦνι φτιαγμένο ἀπό τά χέρια τῆς γιαγιάς μέ μούρκα ἀπ' τό λάδι καί ποτάσα.

Θυμᾶμαι τήν σκάφη τήν ξυλένια μέ τά ρούχα πού τή σήκωνε στό ὦμο της, κατηφορίζοντας γιά τόν Ἀνάβορο, στή βρύση νά ξεπλύνει.

Μιά ἀνέμη μέ κοιτάζει μέ παράπονο, ἄδειος κι ὁ πάγκος πού διαλέγαν τίς ἐλιές Νοέμβρη ὥς τό Μάη.

Τίς πρῶτες, τίς δεύτερες, τίς τρίτες, κι ἔπειτα τή χαμάδα πού ἀπόμενε, στό λιοτριβιό ἀλέθανε γιά λάδι.

Σάν ἔφυγε γιά πάντα ὁ παππούς, τό καδοτόπι ἄδειασε ἀπό ζωή, γτόμισε πράγματα παλιά καί σῶπασε κλειστό στή μοναξιά του.

Ξεκίνησε γιά τήν Ἀθήνα ἡ γιαγιά νά μείνει στά παιδιὰ της καί στά ἐγγόνια. Οἱ κάδες ἄδειασαν σιγά - σιγά. Ἐμεινε ὁ ἄτλας κρεμαστός ἀπ' τό ταβάνι. Σ' αὐτόν, φτιαγμένο ἀπ' τήν κορφή του ἑλατου, κρεμάγανε τά ὄσπρια νά τά γλυτώσουν ἀπ' τοὺς ποντικούς. Τά ρόδια τά κρεμάγαν στό στεφάνι δίπλα στό παράθυρο, νά παίρνουνε ἀέρα. Τά σπορικά τά βάζανε στίς ἀγγουλιές ἀπό τήν κολοκύθα. Τό φαναράκι τοῦ παπποῦ ἔμεινε κρεμασμένο, κείνο πού πήγαινε τίς νύχτες τό περβόλι νά ποτίσει καί νά παχνίσει καί τό ζῶο.

Κοντά τό μαγκαλάκι μέ τήν πύρινα - κρύο πιά - τό πρόλαβα
ἀχνιστό - ζεστή γωνιά γιά παραμύθι.

Κάπου κι ἡ προσωπίδα τοῦ παπποῦ, πού πήγαινε γιά τά μελίσ-
σια. Τό καδοτόπι. Ἕνας κόσμος πού χάθηκε ὀριστικά, μά... στήν
καρδιά μας ζεῖ ἀκόμα...

ΔΕΝΤΡΑ ΣΗΜΑΔΙΑΚΑ

ΔΩΡΙΚΕΣ ΕΠΙΒΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΪΚΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

τοῦ Γιάννου Ζωριάνου

Ὁ καυγὰς γινόταν στά πεζούλια τῆς μικρῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀι-Γιώργη - μεγάλη ἡ χάρη του - τ' ἀπομεσήμερο τοῦ Ψυχο-Παράσκευου, μετά τὴν παννυχίδα, πού ἔψαλλε ἄργά κι εὐλαβικά ὁ Ἀναγνώστης, ὁ ψάλτης, μετά τὰ τρισάγια, τὰ ὑπέρ τῶν ἀπ' αἰώνων ἀποβιωσάντων καί μετά τὴν ἀνάγνωσι, ἀπ' τὸν παπα-Θανάση, τῆς Φυλλάδας - τοῦ βιβλίου, ὅπου καταγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν νεκρῶν κάθε οἰκογενειακοῦ δέντρου - πού τό ἐκκλησίασμα παρηκολούθησε μέσα σέ σιωπή καί συγκίνηση...

Ἐκεῖ, στά πεζούλια, ἡ γερουσία τοῦ χωριοῦ, ἐλάχιστες νιές γυναῖκες καί πιά λίγα μικρά παιδιά, περιμένοντας τό νεωκόρο, τό Μήτσιο, νά βγεῖ ἀπ' τὴν ἐκκλησία μεταφέροντας μέ κόπο τό μεγάλο πανέρι μέ τὰ κόλλυβα καί τό παπαδάκι, τό Νίκο τς Γιαννούλας, μέ τὰ ψυχούδια μέσα σέ μεγάλη, κόκκινη πλαστική λεκάνη, βρῆκαν τό κατάλληλο περιβάλλον καί τὴν ὥρα, νά συζητήσουν γιὰ τὰ παλιά θρησκευτικά ἔθνη τοῦ χωριοῦ τους, ἀλλὰ καί γιὰ τὴν τωρινή ἀποκοτιά τοῦ Βλαχο-Γιώργου, πού ἔκοψε, λέει, τὴν ἀγκουρτσιὰ τς Χρίσταινας, γιὰ νά βάλ' τὰ ξύλα στοῦ τζάκ' κι δέ λουγάριασε - οὐ ἀθεόφουβους - ὁπούταν τοῦ δέντρου σμαδιακό κι σταυρουμένου, οὔτε ἔκανε πίσου, ἀπ' τς παρατήρησεις καί συμβουλές καί διάτες τῶν περαστικῶν, πού ψυχοπονεμένοι τοῦ φώναζαν: - Μή, μωρέ Γιώργου!... Μή κόβς αὐτεῖνου τοῦ κλαρί. Δέν κάν'!...

- Τὰ δέντρα τὰ σμαδιακά, νά εἰποῦμι, εἶνι στχειουμενά. Οὔτε τὰ κλαρίζουμε, οὔτι τὰ κούβουμι. Αὐτεῖνου, τῶχουμι ἀπ' τὰ παλιά, συμβούλεψε ὁ γερο-Βαγγέλης. Καί συνέχισε: Ὅποιος τὰ κόβ' ἄρρουσταίν'!...

- Βαγγέλη μ', εἶπε ἡ Θανάσaina, ἡ ἀγκουρτσιὰ δέν ἦταν μοναχὰ σμαδιακή... Εἶχι ἀπάν' κι σταυρό!...

- Τί σταυρό, βάβα; ρώτησε τὴ γιαγιά τῆς ἡ μικρὴ Ντινούλα.

— Τά παλιά τά χρόνια, γιά νά μή πέφτνι ἀρρώστιες στοῦ χωριό κι πεθαίνι οἱ χουριανοί παράκαιρα, σταύρωναν τά δέντρα ὁλόγυρα στοῦ χουριό κι οἱ σταυροί τοῦ φύλαγαν...

Στό μεταξύ ὁ νεωκόρος, ὁ Μήτσιος, παίρνοντας μέ τή μικρή του σέσουλα τά κόλλυβα τοῦ πανεριοῦ, πού κράταγε γερά ἀγκαλιασμένο ἀπό τό ἀριστερό του χέρι, γέμιζε τά προτεινόμενα πιάτα, ἀφήνοντας καί δυό μικρά ψωμάκια - ψυχούδια - παρμένα ἀπ' τή λεκάνη τοῦ Νίκου, ζητώντας ἀπ' ὅλους - γιά λογαριασμό τῆς ἐκκλησίας, τῶν ψυχῶν, τῶν οἰκείων καί τοῦ ἐθίμου - νά λένε «Θιός σχωρέστες», καθώς γέμιζε τό πιάτο τους μέ τίς συγχωρετικές προσφορές τοῦ σταυριοῦ καί τοῦ ψωμιοῦ, ἀνακατεύτηκε ζωηρά στή συζήτηση:

— Τοῦ Κλήμα, τῷ χουμι σταυρουμένου ἀπού παλιά κι κανένas δέν πάλευε τά σταυρουμένα δέντρα. Πῶς τῷ καμι αὐτό οὐ Γιώργς, δέν ξέρου... Δέν ἔπρεπι. Χάθηκαν τά δέντρα παρέκ'!...

— Κι πού εἶνι οἱ σταυροί στοῦ Κλήμα, Μήτρου μ'; ρώτησε ἡ Τασία, ἡ ξενόφερτη νύφ' τοῦ χωριοῦ.

— Εἶνι οἱ Πλάτανους στ' Ματζαρόβρουσ', οὐ Πλάτανους στ' Βλουμέν' βρούσ', οὐ δέντρος τ' Κουτμπάκ', οὐ σκοίνους τ' Μπάστα...

«Δέν ἔπρεπι, νά τοῦ κάμ' αὐτείνου οὐ Γιώργς, δέν ἔπρεπι... Μιά περίστασ', ἔβγαλαν κιστ' Πηγῇ ἓνα σταυρό κι τοῦ νεκρουκάμπανου βάραε συνέχεια...

Ἡ συζήτηση μεταφέρθηκε τό βράδυ στό μαγαζί, στή συγκέντρωση ὄλου τοῦ ἀνδρικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ χωριοῦ καί παραδέ τῆς γερουσίας του.

Εἶχαν, εἶπαν, σταυρώσ' τό Κλήμα, πολύ παλιά, δέ θυμοῦνταν πότε, ὅπως συνήθιζαν νά κάνουν τότε στόν τόπο μας, γιά ν' ἀποτρέπονται καί ν' ἀποφεύγονται ὅλες οἱ δυσμενεῖς ἐπιρροές τῶν κακόβουλων, γιά τοὺς ἀνθρώπους, σκοτεινῶν δυνάμεων καί τῶν ἄλλων συμφορῶν, ὅπως τίς ἐξορκίζει ὁ παπᾶς στήν ἐκκλησία, νά εἰποῦμε, καί παρακαλαεῖ τό Θεό γιά τήν προστασία του, ἀπό κάθε εἶδους κακό...

Ἔστλαν, λέει, τότε τά ζά στό Μοναστήρ', στ' Βαρνάκοβα κι ἔφεραν στό Κλήμα τόν Ἠγούμενο μέ τό «Κτί» - τή λειψανοθήκη μέ τά φυλασσόμενα σ' αὐτῇ ἱερά λείψανα τῶν ἁγίων - καί τ' ἀπόθεσαν στήν ἀγία Τράπεζα τῆς ἐκκλησίας τους. Νήστεφαν ὕστερα οἱ Κλημακιῶτες τρεῖς μέρες καί τ' Κυριακή ἔκαμαν λειτουργία καί Παράκληση. Ὑστερα βγήκαν σέ πομπή, μέ τή λειψανοθήκη καί τίς μελετημένες ὑψώσεις κι ἔφεραν κύκλο μεγάλο κλείνοντας μέσα ὅλο τό χωριό,

ἄνοιγαν μέ τό τριβέλι στόν κορμό τους βαθειά τρύπα, ἔβαζαν μέσα μιά ὕψωση, τήν ἔκλειναν καλά σέ ξυλένιο βούλωμα καί κάρφωναν ἀπάνω, γιά σημάδι, μικρό ξύλινο σταυρό, ἀπό δένδρινο ξύλο. Στό τέλος οἱ παπάδες ἔκαναν «αἵτηση». Ὅστερα ἡ πομπή πήγαινε στό ἐπόμενο δέντρο κι ἔκανε κι ἐκεῖ τά ἴδια. Ἔτσι σταύρωναν ὁλόγυρα τό χωριό, ὥστε νά προστατεύεται περικλειόμενο ἀπό μιά νοητή «ἁγιασμένη» περιφέρεια κύκλου, ἀλλά καί ἀπ' τίς μεταξύ τῶν σταυρῶν «σταυρακτίνες». Τά σημαδεμένα μ' αὐτό τόν τρόπο δέντρα δέν τά πάλευε κανένας, ὡς τά πρόπερσ', πῶκοιφε τν' ἀγκουρτσιά ὁ Γιώργς...

– Καί τώρα, τί γίνεται; ρώτησε κάποιος.

– Τώρα, εἶπε ὁ Χρόνης, ὁ παλιός ἐπίτροπος, τό χωριό μεγάλωσε. Χτίστηκαν σπίτια καί πιά ἔξω ἀπ' τό δρόμο πού χάραξε τό «Κουτί», διαγράφοντας κύκλο, τότε πού οἱ Κλημακιῶτες σταύρωναν τό χωριό τους μέ τό σταυρό, μέ τό θυμιατό, μέ τή λειψανοθήκη, μέ τίς ὑψώσεις, μέ τά «Κύριε ἐλέησον»... Νά σταυρώσουμε ἄλλα δέντρα, ψλά, στ' δεξαμενή καί στόν πάτο στό χωριό, πού ἡ ἀστραπή βάρεσε μιά σταυρωμέν' ἀγκουρτσιά... Ἔτσι, τό χωριό μας θά φυλάγεται κι ἄλλη φορά, νά μή ξανακόψ' κανένας σμαδεμένο δέντρο... Τά δέντρα αὐτεῖνα τάχνει οἱ παλιοί στοιχειούμενα μέ τ' βοήθεια τῶν ἱερῶν λειψάνων, νά εἰποῦμι, καί τ' παπᾶ, πού διάβαζε ἁγιασμούς καί βλόγαε τς ὑψώσεις. Ἔτσ' τά σμαδεμένα δέντρα διώχνε ὅ,τι κακό μπορεῖ, νά βαρέσ' τοῦ χουριό... Ἡ μελετημέν' ὕψωση παίρν' ἀπάνω τς καί καταχών' στοῦ δέντρου καί φλάει ἐκεῖ κλεισμένου κάθι κακό κι ὅσου μέν' ἀπείραχτου τοῦ δέντρου, δέν ὑπάρχ' κανένας κίνδυνος...

Εἶναι, δηλαδή, τά σταυρωμένα καί «σημαδεμένα» δέντρα, γύρω ἀπ' τά χωριά μας, τά περίφημα ΤΕΛΕΣΜΑΤΑ τῶν Βυζαντινῶν προγόνων, πού εἶχαν σκοπό τήν περιφρούρηση ἀπό κάθε κίνδυνο ἢ καί τήν υπόδειξη αὐτῶν τῶν κινδύνων, ὅταν τά στοιχεῖα, τά Τελέσματα, καταστραφοῦν. Ἀπειρες οἱ σχετικές εἰδήσεις, πού ἀναγράφονται ἀπό τούς χρονογράφους καί τούς ἱστορικούς τῆς Βυζαντινῆς περιόδου.

Ἀλλά τ' ὥραϊο εἶναι, ὅτι ἡ συνήθεια τῶν Τελεσμάτων ἔρχεται ἀπό τήν πολύ ἀρχαία Ἑλληνική Παράδοση, στήν ὁποία ἀναφέρονται πολλές περιπτώσεις Τελεσμάτων, μέ ἀντιπροσωπευτικότερη τόν πολύ γνωστό μῦθο τῆς Πανδώρας, πού φανερώνει μέ παραστατικότατο τρόπο τή συνήθεια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, νά «καταχώνει» τίς ἀρρώ-

στειες καί νά τίς διατηρεῖ ἐκεῖ μέ στοιχειωμένη θεϊκή δύναμη, ἀνατρεπτική κάθε κακοῦ. (Εἶδος ὑγειονομικῆς ταφῆς!).

Ὁ ποιητής Ἡσίοδος ἀναφέρει το μῦθο τῆς Πανδώρας, πού μέ ἀπλά λόγια λέει τά ἑξῆς: «...Ὁ Δίας, γιά νά ξεγελάσει τόν Προμηθεά, ὅπως κι ἐκεῖνος τόν εἶχε γελάσει, δίνοντάς του τό κόκκαλο τοῦ βοδιοῦ, εἶπε στόν Ἥφαιστο κι ἔφτιασε μιά γυναῖκα ωραιότατη κι ἔβαλε τούς θεούς νά τῆς προσφέρουν δῶρα. Πραγματικά, τῇ γέμισαν μέ δῶρα - καί γι' αὐτό τήν εἶπανε Πανδώρα - τῆς ἔδωκαν κι ἓνα κουτί - ἓνα πιθάρι - ὅπου εἶχανε κλείσει ὅλα τά κακά καί τίς ἀρρώστιες κι ὁ Δίας τήν παρέδωσε στόν Ἑρμῇ γιά νά τήν πάει στόν Προμηθεά. Ὁ Προμηθεάς ὅμως ὑποψιάστηκε, πῶς τό δῶρο τοῦ Δία θάκρυβε κάποια παγίδα καί δέν δέχθηκε τήν Πανδώρα. Ἀλλ' ὁ ἀδελφός του ὁ Ἐπιμηθεάς, πού ἦταν ἀγαθός κι ἀπονήρευτος, τήν δέχθηκε κι ὅταν ἐκείνη, περίεργη σάν γυναῖκα, ἄνοιξε τό κουτί πού κρατοῦσε, κοίταξε νά δεῖ, τί δῶρα τοῦφερνε. Μέσα ἀπ' τό κουτί τῆς Πανδώρας πετάχτηκαν τότε ὅλα τά κακά κι οἱ ἀρρώστιες καί σκορπίστηκαν πάνω στή γῆ. Τελευταία, στόν πάτο τοῦ κουτιοῦ, εἶχε ἀπομείνει ἡ ἐλπίδα. Αὐτή ὅμως δέν πρόφτασε νά βγεῖ, γιὰτί ὁ Ἐπιμηθεάς τρόμαξε κι ἔκλεισε τό κουτί...».

Μερικοὶ ἐρμηνευτές τοῦ Ἡσιόδιου μῦθου, ἐπειδή ἡ ἐλπίδα εἶναι ἀγαθό, πίστευαν, ὅτι καί τ' ἄλλα, ὅσα ἦταν μέσα στο πιθάρι ἦταν ἀγαθά καί ἐπομένως ὁ πίθος τῆς Πανδώρας ἦταν γεμᾶτος ἀγαθά. Ἀλλ' ἡ Ἐλπίδα εἶναι μέση λέξη, ἐλπίδα ἀγαθῶν καί φόβος κακῶν. Ἐπομένως κατὰ τό μῦθο τό μόνο κακό, ἀπ' τά ὅποια ἀπαλλάχτηκαν οἱ ἄνθρωποι εἶναι ὁ φόβος τῶν κακῶν, ἡ διηνεκῆς γιά τό μέλλον ἀγωνία.

Ἔτσι, τά «σημαδεμένα» δέντρα εἶναι μιά ζωντανή ἀπόδειξη τῆς διαχρονικῆς συνέχειας καί ὑπαρξῆς τῆς Ἑλληνικῆς, λαϊκῆς Παράδοσης καί βεβαιότητα, ὅτι καί ὁ δωρικός λαός, ὁ λαός τοῦ τόπου μας, παρουσιάζει θαυμάσια παραδείγματα ἐπίμονης διατήρησης τῶν ἀρχαίων Ἰδεῶν καί Παραστάσεών του καί μ' ἄλλα λόγια τῶν Παραδόσεών του, πού ὀφείλουμε - πατριῶτες καί συνέλληνες, νά προστατέψουμε, στούς δύσκολους αὐτούς καιρούς, μέ κάθε τρόπο.

Η ΠΡΟΡΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΑ ΑΝΔΡΙΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ζωριανίτες Λόγιοι τοῦ 13ου αἰώνα

τοῦ Γιάννη Ἡλιοπούλου

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Πρόκειται γιὰ ἓνα χρησμολογικὸ κείμενο, μέ θέμα τὴν κατάλυση τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν ἔλευση τοῦ Ἀντίχριστου (Βασίλης Κατσαρός: «Λόγια στοιχεῖα στὴν ἐπιγραφικὴ τοῦ “Δεσποτάτου”, Λόγιοι καὶ Διανοούμενοι κατὰ τὸν 13ο αἰώνα στὴν Ἡπειρο μέ βάση τὶς ἔμμετρες ἐπιγραφές τοῦ χώρου», Ἄρτα 1992).

Οἱ Ἀνδριτζόπουλοι (Ἀνδρεόπουλοι, Ἀνδριγαῖοι), ὅπως καὶ οἱ Ἀγγελόπουλοι, Ζωγράφοι, Ρῆγες, Κομνηνοί (Κομναῖοι) ἦταν κλάδοι ἀντίστοιχων Βυζαντινῶν οἰκογενειῶν, πού βρῆκαν καταφύγιο στὴν «Ἐπίσκεψη», στὴ γαιοκτησίᾳ τοῦ στρατηγοῦ Μιχαήλ Ζωριάνου, στὸ ὁμώνυμο σήμερα δωρικὸ χωριὸ Ζωριάνος, μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Πόλης, ἀπ' τοὺς Φράγκους, στὰ 1204 καὶ τὴν κατάλυση τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. (Τὴν ἴδια ἐποχὴ, κατὰ τὴν ἴδια περίοδο, στὸ γειτονικὸ χωριὸ τῆς Μεγάλης Λομποτινᾶς (Ἄνω Χώρας σήμερα) εἶχαν καταφύγει οἱ Καναβαῖοι καὶ Χρυσοβέργες, Κων/κες κι αὐτὲς οἰκογένειες [(Γ. Μ. Τσατσάνη: Μεγάλη Λομποτινᾶ, Ἀθήνα 1993, σ. 242). Τὴν ἴδια πορεία ἔκαναν καὶ οἱ Μελισσινοί - μεγάλη κι αὐτὴ Βυζαντινὴ οἰκογένεια - ἀκολουθώντας τοὺς βυζαντινοὺς Κομνηνοὺς πρίγκιπες στὴν περιοχή τῆς Ἡπείρου (1204 - 1318)].

Ὁ ἀρχαιολόγος Γεώργιος Σωτηριάδης, στὴν ἀρχὴ τοῦ 20οῦ αἰώνα, στηριζόμενος σὲ ἐπιγραφές καὶ κείμενα, ἐπισημαίνει καὶ ἐπιβεβαιώνει τὴ στενὴ σχέση, μετὰ τοῦ Μιχαήλ Ζωριάνου - Διανοομένου καὶ Στρατηγοῦ τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου, ἐπὶ Θωμᾶ Ἀγγελου Κομνηνοδούκα (1296 - 1318) καὶ τοῦ ἀγιωτάτου Κοσμᾶ Ἀνδριτζόπουλου (Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας Κρουμπάχερ, μετάφραση Γ. Σωτηριάδη, τόμος Β', σελ. 446), καθὼς καὶ «Βυζαντι-

νές ἐπιγραφές Μόκιστας Αἰτωλίας», Γ. Σωτηριάδη, 1906).

Ὁ Σπυρίδων Λάμπρος, ἀρχαιολόγος καί αὐτός, γιά συμπλήρωση τῶν ὄσων εἶχαν ἀναφερθεῖ γιά τή δράση καί τίς σχέσεις Ζωριάνου - Ἀνδριτζόπουλου, ἐξέδωσε τήν «Πρόρρηση» τοῦ Ἀνδριτζόπουλου.

Οἱ Μιχαήλ Ζωριάνος καί Κοσμᾶς Ἀνδριτζόπουλος, πέρα ἀπ' τό ὅτι ἦταν «χωριανοί», εἶχαν καί ιδιαίτερες πνευματικές ἀνησυχίες καί προσωπικές σχέσεις καί δράσεις ἀπό κοινοῦ, ὅπως φανερώνει καί ἡ παρατήρηση, ὅτι ἡ Δέσποινα Ἄννα Καντακουζινή Παλαιολογίνα, μητέρα τοῦ Δεσπότη Ἡλείου Θωμᾶ καί ὁ Μιχαήλ Ζωριάνος ἀνήγειραν μέ δαπάνες τους τόν «Σεβάσμιο Δόμο», τήν μεγάλη ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Σοφίας, τῆς Βυζαντινῆς πόλης Μόκιστας Αἰτωλίας (Κοντά στό Θέρμο, ὅπου σῶζονται ἀκόμη τά ἐντυπωσιακά ἀπομεινάρια τῆς) καί κοντά σ' αὐτόν ὁ ἱερωμένος, ὁ ἀγιώτατος Λόγιος Κοσμᾶς Ἀνδριτζόπουλος, ἀνήγειρε μέ δικές του δαπάνες τό παρεκκλήσι τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν, ὅπως ἀναφέρουν καί τά διασωζόμενα σήμερα ἐπιγράμματα τῶν ναῶν.

Ἄλλ' ἐκεῖνο τό στοιχεῖο, πού ἐπιβεβαιώνει τίς σχέσεις τοῦ Διανοομένου Ζωριάνου καί τοῦ Λόγιου Ἀνδριτζόπουλου, ὅπως παρατηρεῖ ὁ καθηγητής Σπυρίδων Λάμπρος εἶναι ἡ ἴδια ἡ «Πρόρρηση τοῦ Κοσμᾶ».

Ἡ «Πρόρρηση» περιέχεται στόν ὑπ' ἀριθμ. 2661 κώδικα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων καί γράφτηκε ἀπό τόν ἱερέα Δημήτριο, τόν ἐπιλεγόμενο Φιλομάτη, στίς 16 Δεκεμβρίου τοῦ 1364 (Στ. Λάμπρου: Ν.Ε. 3, 1906, σελ. 474 - 476).

Κατά τόν Γεώργιο Σωτηριάδη (Ν.Ε. 3, 1906, σελ. 475), τό οἰκογενειακό ὄνομα τῶν Ἀνδριτζοπούλων διεσώζετο ἀκόμα στό χωριό Ζωριάνο - Δωρίδας, στά 1906.

Στά Δημοτολόγια τοῦ Ζωριάνο σήμερα (2000 μ.Χ.) διασώζονται πολλά οἰκογενειακά ὀνόματα ὡς Ἀνδρεόπουλοι ἢ Ἀνδριγαῖοι ἢ Ἀνδριτσαῖοι (Ἀνδρέας - Ἀνδρίτζος - Ἀνδριτσαῖοι, Ἀνδριτζόπουλοι - Ἀνδρεόπουλοι καί ἕνα οἰκογενειακό ὄνομα Ἀνδρίτζος (Δημοσθένης τοῦ Νικολάου). Ἄς σημειωθεῖ, ὅτι οἱ οἰκογένειες «Ἀνδρίτζου» τοῦ Λιδωρικιοῦ, ἀνήκουν στόν οἰκογενειακό κλάδο τῶν Ἀνδριτζόπουλων Ζωριάνου.

Γιά τόν Κοσμᾶ Ἀνδριτζόπουλο, ὁ Βυζαντινολόγος Καθηγητής τοῦ Α.Π.Θ. κ. Βασίλης Κατσαρός, στήν ἐργασία του, πού ἀναφέρεται πῶς πάνω, ἀναφέρει, ὅτι «πρόκειται γιά ἕναν ἐπώνυμο λόγιο, πού

εἶναι ὁ λόγιος δημιουργός τοῦ ἐπιγράμματος στό παρεκκλήσι τῶν Ταξιαρχῶν Μόκιστας, ἀλλά καί μέ πολλή πιθανότητα, ὁ δημιουργός ὅλων τῶν ἔμμετρων ἐπιγραφῶν, πού βρίσκονται στόν ἴδιο χῶρο.

(Τό Ἐπίγραμμα Ταξιαρχῶν ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ποθῶν κάθαρσιν ἀμπλακημάτων,
Ἀνδριτζοπουλῶνυμος Κοσμᾶς σὺν πόθῳ,
Ἐκ κρηπίδων ἤγειρα τόνδε τόν δόμον·
Μόνη συνάρσει τῶν Θείων Ἀρχαγγέλων.
Οἱ γοῦν θέοντες ἐνθαδί θέας χάριν,
Ἀρχιστρατήγων εἰ ποθεῖτε τήν χάριν,
Κυροῦ Θεοῦ πρῶτιστα τήν εὐσπλαγχνίαν,
Εὐχεσθε καί μοι ψυχικῆς σωτηρίας»).

Καί τώρα, τό χρησμολογικό κείμενο τῆς Πρόρρησης, πού ἔχει πολλαπλή σημασία γιά τόν τόπο μας - τό Φωκικό - καί ιδιαίτερα ἱστορική σημασία γιά τό Ζωριάνο - Δωρίδας. (Ἀντιγραφή ἀπ' τήν ἐργασία τοῦ Σ. Λάμπρου στό Ν.Ε. 3, 1906, σ. 474 - 476):

«...Περιλαμβάνεται δ' ἡ Πρόρρησις ἐν φ. 208 - 209 τοῦ κώδικος ἐπιγραφομένη: "Πρόρρησις τοῦ ἁγιωτάτου Ἀνδριτζοπούλου πρὸς τόν Ζωριάνον κῦρ Μιχαήλ".

Περὶ τῶν Ρωμαίων βούλομαι σε γινώσκειν, ὅπερ οὐκ ἔστι δυνατόν ἐκ τῶν ἄλλων μαθεῖν· ὁ σταυρός ἔχει εἰς ψῆφον χίλια διακόσια ἑβδομήκοντα καί ἓν, ἅπερ ἐπληρώθησαν ἀπὸ τοῦ δεσπότη ἡμῶν Χριστοῦ ἕως τοῦ Παλαιολόγου· λοιπὸν ἕως τότε ἐσώζετο ἡ ἐκκλησία τῶν Ρωμαίων καί ἡ βασιλεία. Ἐπεὶ γοῦν ὁ ἀριθμὸς τοῦ σταυροῦ ἐπληρώθη, ὅστις ἐστὶ σκῆπτρον καί ράβδος καί ὄπλον πάντων τῶν εὐσεβῶν κατὰ νοητῶν καί αἰσθητῶν ἐχθρῶν, οὐκ ἔτι ἐλπὶς ἐστὶν ἀνακαινισθῆναι τὸ τῶν Ρωμαίων σκῆπτρον· καταλυομένου δέ τούτου καί ἡ τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσία γενήσεται. Οὕτω γάρ καί ὁ Θεὸς Ἀπόστολος βεβαιοῖ λέγων: Ὅταν τὸ κατέχον ἐκ μέσου γένηται· κατέχον δέ λέγει τὴν τῶν Ρωμαίων ἀρχήν· τότε ἡ τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσία γενήσεται, καί τότε τὸν Ἀντίχριστον παραγενέσθαι. Σωζομένης γάρ τῆς ἐκκλησίας καί τῆς βασιλείας τῶν εὐσεβῶν, ὁ διάβολος οὐκ ἐλεύσεται, ἀλλὰ παραχωρήσει Θεοῦ, διότι ἡ καθολικὴ συντέλεια πλησιάζει, παρέρχεται πρῶτον μὲν ἡ ἐκκλησία τῶν εὐσεβῶν, κατὰ τὸν τοῦ σταυροῦ ἀριθμόν, παρέρχεται δέ καί ἡ βασιλεία. Παρέρχονται δέ κατὰ μικρόν· οὐ γάρ ἐξάπινα παρελεύσονται, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον, ὥσπερ γέγονεν καί ὁ κατακλυσμὸς ἐπὶ τοῦ Νῶε κατ' ὀλίγον καί οὐκ

ἐξάπινα διά τήν κατ' ὀλίγον ἔλευσιν τῆς ὀργῆς, τήν ἐπιστροφὴν ἡμῖν πραγματευομένου τοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ γοῦν τέλος ἔχει ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ βασιλεία, ὡς τοῦ διαβόλου ἤδη παραλαμβάνοντος, πῶς Ῥωμαῖοι τροπαιουχήσουσι, πῶς ὑπεραυξηθήσονται, τῆς δυναστείας αὐτῶν ἤδη παρερχομένης κατὰ μικρόν, ὡς δεδήλωται; Οὐδέ γάρ δυνατόν, τῆς ἡμέρας παρερχομένης, τό φῶς ἐπείσχεσθαι. Εἰ δ' ἴσως τήν τῶν ἔθνων ἐξουσίαν καὶ τόν πληθυσμόν καθορῶν ἀπιστεῖς τοῖς λεγομένοις, οὐ μέλει τῷ Θεῷ τοσοῦτον περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ περὶ ἡμῶν τῶν πιστευσάντων εἰς αὐτόν καὶ νόμον παραδεξαμένων εἰς διαταγὰς ἀγγέλων καὶ μὴ φυλαξάντων. Εἰ δέ καὶ ὀλίγον ἰσχύσουσιν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀποπεσοῦνται, καὶ εἰς τελείαν ἀπώλειαν καταντήσουσι. Καὶ ταῦτα οὕτως καὶ οὐκ ἄλλως γενήσονται, εἴ γε ἐληλυθέναι τόν Ἀντίχριστον, ὡς αἱ γραφαί, προσδοκῶμεν, προμηνύοντες τήν ἄδικον καὶ τυραννικὴν τοῦ διαβόλου δυναστείαν. Ὡς γάρ, Χριστοῦ ἐρχομένου ἀγαθοὶ ὑπηρεταὶ καὶ προφῆται ἦλθον, ὡς ὁ Πρόδρομος καὶ οἱ λοιποί, οὕτω καὶ τοῦ Ἀντιχρίστου ἀναγκαῖον ἀπηνεῖς καὶ λυμεῶνας αὐτοῦ προπορεύεσθαι καὶ τῶν ἀνθρώπων κυριεῦσαι ψυχῶν· καὶ τοῦτο δῆλον πεφυκός ἤδη πλείονος ζητήσεως οὐκ ἐπιδέεται. Καὶ προσκυνῶ τό μεγαλεῖόν σου».

* * *

Στὰ «Λαογραφικά Σύμμεικτα» τοῦ Ν.Γ. Πολίτη, τόν τ. Α', καὶ στίς σελίδες 14 - 27, γίνεται ἐκτεταμένη ἀναφορά στίς «Δημῳδεῖς δοξασίες περὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους». Σ' αὐτὴ τὴν ἐργασία, ἐκτός ἀπ' τῆς «Δημῳδεῖς», ἀναφέρονται «χρησιμοὶ καὶ προρρήσεις, οἵτινες λογίαν ἔχουν τὴν προέλευσιν εἰσεχώρησαν καὶ διεθόθησαν παρὰ τῷ λαῷ».

Ἡ «Πρόρρηση Ἀνδριτζοπούλου», πρὸς τόν Ζωριάνον, δέ φαίνεται, νὰ εἶναι καὶ πολὺ γνωστὴ στό λαό, ἔχει δέ τὴ μοναδικότητα, ὅτι μιλάει γιὰ πτώση - τελικὴ - τοῦ Βυζαντίου, ὅχι ὅμως καὶ γιὰ ἀναβίωσή του.

Στέκεται στό «Εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νὰ τουρκεῖ», τῆς λαϊκῆς παράδοσης, χωρὶς τὴν ἐλπίδα, πού κρύβει ὁ στίχος τῆς τελευταίας: «Πάλι μέ χρόνια, μέ καιροὺς, πάλι δικά μας θάναι».

Τό εἶπε μέ τό τραγούδι του κι ὁ σύγχρονος ποιητής: «Γιὰ νὰ γυρίσ' ὁ Ἥλιος, θέλει δουλειὰ πολλή»...

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΛΩΡΙΚΟΥ ΧΩΡΙΟΥ «Ο ΖΩΡΙΑΝΟΣ»

τοῦ Ἀθανασίου Καρχαβίτσα

Οἱ ἐπεμβάσεις τῶν Δυτικῶν καί κυρίως τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας στό πρᾶγμα τῶν μέσων καί ὕστερων Βυζαντινῶν χρόνων, ὅπως εἶναι γνωστό, ὀδήγησαν καί παρά τίς ἀντιδράσεις τῶν Βυζαντινῶν, σέ σύγκρουση τῆς Φραγκικῆς Δύσης μέ τήν Ἑλληνική Ἀνατολή, στό Σχίσμα, στίς Σταυροφορίες, στήν Φραγκοκρατία καί Τουρκοκρατία.

Μέχρι τό 773 μ.Χ. γνωστό ἐπίσης εἶναι ὅτι ἡ Παπική Ἐκκλησία, ἐπηρέαζε τίς ἐκκλησίες τῶν ἐπαρχιῶν Κρήτης, κυρίως Ἑλλάδας, Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Ἡπείρου καί «πάσης Ἀλβανίας» καί ἡ ἐπίδρασή της στό φρόνημα τοῦ λαοῦ τῶν περιοχῶν αὐτῶν (Ἡθῆ, ἔθιμα, γλῶσσα, δόγμα, ἐθνική - ἱστορική συνείδηση κ.λπ.), ἦταν γιά τήν ἑλληνική φυλή ὀλέθρια. Οἱ κατά τοῦ Βυζαντίου θρησκευτικές, πολιτικές καί ἀνατρεπτικές αὐτές ἐνέργειες, ἔφτασαν στό ἀπροχώρητο ἐπὶ Λέοντος Γ' τοῦ Ἰσαύρου, ὁ ὁποῖος ἀντιδρώντας σ' αὐτές τίς ὑπονομεύσεις, ἀπέσπασε κατά τό 733 μ.Χ., ὅλες τίς παραπάνω ἀναφερόμενες βυζαντινές ἐπαρχίες καί τίς ὑπήγαγε ἐκκλησιαστικά στή δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἔτσι, ὁ ἐκλατινισμός τῶν περιοχῶν αὐτῶν ἀναχαιτίστηκε ὀριστικά καί ἡ ἐνέργεια αὐτή τοῦ Λέοντα Γ' ἀποδείχθηκε ἐπωφελέστατη γιά τό Ἑλληνικό Ἔθνος, ἀλλά καί γιά νά καρποφορήσει μακροχρόνια, πάρθηκαν συγχρόνως καί ἄλλα διοικητικά μέτρα.

Ἀποφασιστικό μέσο στήριξης τῆς πολιτικῆς αὐτῆς τοῦ Λέοντα Γ' Ἰσαύρου ἦταν ἡ δημιουργία νέων Ὁρθοδόξων Ἐπισκοπῶν - θυλάκων - ὅπου οἱ ἀνάγκες τό ἀπαιτοῦσαν. Μιά ἀπ' αὐτές τίς Ἐπισκοπές ἦταν, ὅπως εἶναι γνωστό σέ ὅλους μας, καί ἐκείνη τοῦ Λιδωρικίου καί τῆς ὁποίας ἡ διοικητική περιοχή ἐκτεινόταν ἀπό τά Βαρδούσια καί τήν Γκιώνα, μέχρι τόν Κορινθιακό καί ἀπό τήν Ἀμφισσα μέχρι τή Ναύπακτο καί τά ὄρεινά της χωριά. Ἡ Ἐπισκοπή Λιδωρικίου ὑπαγόταν στήν Μητρόπολη Λαρίσης καί πρόσφερε στήν περιοχή της, ἀπό τῆς ἐποχῆς τοῦ Λέοντα Γ' Ἰσαύρου καί μέχρι τό 1830, τά μέγι-

στα, ιδιαίτερα δέ κατά τίς περιόδους Ἑνετοκρατίας - Φραγκοκρατίας - Καταλονοκρατίας - Τουρκοκρατίας.

Πλῆθος εἶναι οἱ Ἑγγραφες ἱστορικές μαρτυρίες, πού ἀναφέρονται στήν Ἐπισκοπή Λιδωρικίου, ἀλλά ἡ ἀναφορά μας σ' αὐτές, δέν εἶναι τοῦ παρόντος.

Ἐνα δεύτερο στρατηγικό, διοικητικό μέτρο, γιά τήν τόνωση τῶν περιοχῶν, στίς ὁποῖες ὀργιάζε ἡ λατινική προπαγάνδα καί προκαλοῦσε βαρβαρικές, δυτικές ἐπιδρομές, ἦταν ἡ ὀργανωτική, διοικητική, στρατιωτική, πολιτική, οἰκονομική καί πληθυσμιακή ὑποστήριξη τῶν περιοχῶν αὐτῶν καί τῶν νέων Ἐπισκοπικῶν περιφερειῶν, μέ μετακινήσεις πληθυσμῶν, δημιουργία νέων ἐποικισμῶν καί παραχώρηση ἐκτεταμένων γαιοκτησιῶν πρός στρατιωτικούς ἀξιωματοῦχους (Οἱ γνωστές στρατιωτικές ἀποικίες - στρατιωτόπια) καί πρός τοὺς «Δυνατοὺς» γαιοκτῆμονες (Οἱ γνωστές Ἐπισκέψεις), κατά παλαιότατο διοικητικό ἔθιμο, μέ εὐρεία ἐφαρμογή στοὺς Ρωμαίικους χρόνους. Τήν περίοδο τῆς Βασιλείας Νικηφόρου Φωκά (10ος αἰώνας) οἱ στρατιωτικές καί πολιτικές «ἀποικίες» εἶχαν πάρα πολλή μεγάλη ἔκταση («Ἱστορία Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», Κ. Παπαρρηγόπουλου, Τόμος 5, σελ. 567).

Ἀνάμεσα στοὺς «Δυνατοὺς» τῆς Θεσσαλίας στοὺς ἐπιχώριους μεγαλο-γαιοκτῆμονες ἦταν καί ἡ πολὺκλαδῆ οἰκογένεια τῶν Ζωριάνων, μέ πολλές «γαῖες» στήν Ἀνατολική Θεσσαλία καί κυρίως στήν περιοχή τῆς Ζαγοράς (Πηγές πληροφοριῶν τὰ περίφημα «Ἑγγραφα τῆς Μακρινίτσας» καί οἱ πολλές διατριβές Ἑλλήνων καί ξένων ἐρευνητῶν τῶν Μέσων καί Ὑστερων χρόνων τῆς Θεσσαλίας).

Ἡ ἐπιστημονική ἔρευνα τῆς Θεσσαλικῆς Ἱστορίας τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ φανέρωσε ὅτι, πολλές βυζαντινές ἰσχυρές οἰκογένειες, γιά λόγους γενικότερου συμφέροντος καί μακροχρόνιας κρατικῆς στρατηγικῆς, ἐπιχορηγήθηκαν κατά καιροὺς μέ μεγάλες κρατικές γαῖες (Ἐπισκέψεις) καί ἀνάμεσα σ' αὐτές, πέραν ἐκείνων τῶν Μελισσινῶν, ἀναφέρεται καί ἡ Βυζαντινὴ οἰκογένεια τῶν Ζωριάνων (Θεσσαλικό Ἡμερολόγιο 19ος Τόμος, 3ο Ἀφιέρωμα στή Βυζαντινὴ Θεσσαλία, Λάρισα 1991 καί Paul Magdalino - Μέση Ρωμανία - ἡ Θεσσαλία καί ἡ Ἥπειρος στὸν Ὑστερο Μεσαίωνα, Μετάφραση ἀπὸ τὰ Ἀγγλικά, Τόμης Ἀλεξόπουλος, σελίς 40), πού ἀργότερα πολὺ εὐνοήθηκαν ἀπὸ τοὺς Δεσπότες τῆς Ἠπείρου Νικηφόρο Α' (1268 - 1295) καί Θωμᾶ (1296 - 1318).

Οἱ Δεσπότες, κατὰ πάγια τακτική τους, ἀντάμειβαν, ὡς γνωστόν, γιὰ τὴν ἀφοσίωση καὶ τίς ὑπηρεσίες τους, τοπικούς ἄρχοντες καὶ στρατιωτικούς, μέ παραχωρήσεις γῆς καὶ περιουσίας καὶ μάλιστα μέ κληρονομικό δικαίωμα.

Ἡ «Ἐπίσκεψη» ἦταν ἔννοια εὐρύτερης σημασίας, ἀπὸ τὴ γαιοκτησία τῆς λεγόμενης «Πρόνοιας» καὶ χαρακτηρίζε μιά ἔκταση γῆς, μέσα στὴν ὁποία περιλαμβάνονται γαῖες ἀρώσιμες, ζευγολατεία, πεδινές καὶ ὄρεινές ἐκτάσεις - καλλιεργήσιμες καὶ μὴ ἢ καὶ χωριά ὁλόκληρα καὶ κάστρα ἀκόμη, τὰ ὁποῖα μέ τὴν παραχώρηση ἐγένοντο ιδιόκτητα καὶ μεταβιβάσιμα.

Μία τοιαύτη «Ἐπίσκεψη» - γαιοκτησία στὴν Ἐπισκοπὴ Λιδωρικίου καὶ στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τοῦ σημερινοῦ Δωρικοῦ χωριοῦ Ζωριάνος, ἦταν καὶ αὐτὴ τῶν «δυνατῶν» Ζωριάνων τῆς Θεσσαλίας, στὴν ὁποία ἐξέχουσα θέση κατεῖχε ὁ κυρ Μιχαὴλ Ζωριάνος, «Ταξιάρχης τῆς Δυσμικῆς Φάλαγγος καὶ ὁ ἐπὶ Τραπεζῆς πρωτοστάτωρ τοῦ Δεσπότη Ἡπείρου Θωμᾶ Ἀγγέλου Κομνηνοῦ (1296 - 1318)» (Donald M. Nikol - Τὸ Δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου, 1267 - 1479, σελίδες 308, 310, 311, 323).

Πότε ἀκριβῶς ἔγινε αὐτὴ ἡ παραχώρηση καὶ πότε ἐγκαταστάθηκαν στὴν «Ἐπίσκεψη» αὐτὴ κλάδοι Βυζαντινῶν οἰκογενειῶν καὶ δημιουργήσαν τὸν οἰκισμό Ζωριάνος, κάτω ἀπὸ τὴν διοικητικὴ μέριμνα καὶ ὀργάνωση τῶν «δυνατῶν» Ζωριάνων, στὰ δύσκολα χρόνια, μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Πόλης ἀπὸ τοὺς Φράγκους (1204), εἶναι ἄγνωστο. Ὅμως ἡ μέχρι τώρα ἔρευνα, ἔφερε στὸ φῶς μαρτυρίες γραπτές, πού μᾶς ὁδηγοῦν στὰ χρόνια μεταξύ 1268 καὶ 1300.

Αὐτὴ τὴν περίοδο τὸ Δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου διοικεῖτο ἀπὸ τοὺς Δέσποτες Νικηφόρο Α' (1268 - 1296) καὶ Θωμᾶ Ἀγγέλο Δούκα Κομνηνὸ (1296 - 1318) καὶ στὴν πρωτεύουσά του, τὴν Ἄρτα, δροῦν τρία σημαντικά πρόσωπα, ἀπὸ τὸν Ζωριάνο προερχόμενα, ἦτοι οἱ Νικόλαος Ἀνδριτζόπουλος (Πρεσβευτής), ὁ γιὸς του ἢ ἀδελφός του ἀγιότατος Κοσμᾶς Ἀνδριτζόπουλος (ἱδρυτὴς ἐκκλησίας στὴ Μόκιστα καὶ ἐκδότης τῆς πρὸς τὸν κύρ Μιχαὴλ Ζωριάνο προρρήσεως), καὶ ὁ Μιχαὴλ Ζωριάνος (ὁ ἐπὶ τῆς Τραπεζῆς πρωτομάστωρ τοῦ Δεσπότη Θωμᾶ).

Ἔτσι, τὸ χωριὸ μας, πέρα ἀπὸ κάθε ἀμφισβήτηση, πῆρε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὸ ἐπώνυμο τοῦ ἱδρυτοῦ του καὶ πρωτοστάτορα «κυρ Μιχαὴλ» Ζωριάνο, ὁ ὁποῖος ἔζησε τὸν 13ο μ.Χ. αἰῶνα καὶ στὸν

όποιο, ως κτῆμα, ἀνῆκε ἡ παραχωρηθεῖσα περιοχή τῆς «Ἐπίσκεψης Ζωριάνων», τό δέ ἐπώνυμο τῶν Ἀνδριτζοπούλων διατηρεῖται ἀκόμα καί σήμερα στό Δωρικό χωριό Ζωριάνος μέ τούς τύπους: Ἀνδρίτσος καί Ἀνδρεόπουλος (Ἀνδρέας - Ἀνδρίτσος - Ἀνδριτζόπουλος - Ἀνδρεόπουλος, ἀλλά καί τό «χαϊδευτικό» Ἀνδριτσάκος).

Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ἀναφέρονται στήν ἄλλοτε «Ἐπίσκεψη» τοῦ Μιχαήλ Ζωριάνου καί τά Πολίτικα ὀνόματα: Ἄγγελος - Ἀγγελόπουλος, Βασιλίτσης - Βασιλάκης, Ζωγραφος, Ρήγας, Κομνάς (Κομνηνός), τά ὁποῖα καί σήμερα ὑπάρχουν στό χωριό Ζωριάνος.

Σέ ὅ,τι ἀφορᾷ τόν τονισμό τοῦ ἐπωνύμου τοῦ Μιχαήλ Ζωριάνου, ὁ Γ. Σωτηριάδης διαφωνεῖ μέ τόν Krumbacher καί δέχεται ὅτι τονίζεται στήν παραλήγουσα, ὡς Ζωριάνος, ὅπως ἀκριβῶς ἀναφέρεται τόσο τόν Παρισιακό κώδικα, ὅσο καί στόν ὑπ' ἀριθ. 29 Βαροκκικό κώδικα τῆς Βοδληιανῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ὁξωνίου (Ἐπετηρίς Παρνασσός, ἔτος Ζ', σελίς 208).

Ἐπίσης καί ἡ κ. Μαρία Λουκοπούλου - Πατίχη, ἐγνωσμένου κύρους καί ἀξιοπιστίας, Φιλόλογος - Λογοτέχνης καί Συγγραφέας, μέ τίς δημοσιευθεῖσες ἐργασίες της: (i) στή σελίδα 6 τοῦ Λευκώματος «Πολιτιστικό Σκιαγράφημα» τῶν 13 χωριῶν τῆς Ὁρεινῆς Δωρίδας, Ἐκδόσεως 1991 (3ο Ἀναπτυξιακό Συνέδριο ΒΔ. Δωρίδας 17-18/8/1991) καί ii) στή σελίδα 181 τοῦ ΛΕΥΚΩΜΑΤΟΣ της «ΒΑΡΔΟΥΣΙΑ - Στά χωριά τῆς Ὁρεινῆς Δωρίδας», Ἐκδοση 1996, ταυτίζεται ἀπόλυτα μέ τήν ἀνωτέρω ἄποψη τοῦ Γ. Σωτηριάδη καί ταυτόχρονα δίδει σαφῆ ἐπιστημονική καί τεκμηριωμένη ἀπάντηση τόσο γιά τό ὄνομα τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ χωριοῦ μας καί τήν ὀρθή γραφή καί τονισμό αὐτοῦ (Ζωριάνος), ὅσο καί περί τῆς Βυζαντινῆς του προελεύσεως.

Πληροφοριακές πηγές

Ὅλα τά ἀνωτέρω προκύπτουν ἀπό ἔγγραφες πληροφοριακές πηγές, ὅπως τά Χρονικά τοῦ Μορέως καί τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου, ἡ Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας καί τοῦ Βασιλείου τῆς Νικαίας, ἀπό ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, παπύρους, κώδικες, ἀρχαιολογικές ἐρευνες κ.λπ., ἀπό ὅπου περιληπτικά καί ἐνδεικτικά καί πρὸς ἄρση ὁποιασδήποτε ἀμφισβήτησης σημειώνουμε:

α. Ὁ Νικόλαος Ἀνδριτζόπουλος (πατέρας ἡ ἀδελφός τοῦ ἁγιοτάτου Κοσμά Ἀνδριτζοπούλου) στάλθηκε τό ἔτος 1278 μ.Χ. ἀπό τό Δε-

σπότη Ἡλείου Νικηφόρο Α΄ Ἀγγελο - Δούκα - Κομνηνὸ σάν πρεσβευτὴς τοῦ Δεσποτάτου, στὴ Νεάπολη τῆς Ἰταλίας, γιὰ τίς διαπραγματεύσεις μέ τόν Κάρολο Ἀνζοῦ τόν Ἀνδεγαυό, Βασιλέα τῆς Νεαπόλεως καί Σικελίας (Donald M. Nikol - Τό Δεσποτάτο τῆς Ἡλείου, 1267 - 1479, σελίδες 34 καί 51).

β. Ἀπό τίς ἐνεπίγραφες πλάκες τῶν ἐκκλησιῶν Ἀγίας Σοφίας, Ἀγίου Νικολάου, Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν (Μουσεῖο Θέρμου), τῆς Βυζαντινῆς πόλης Μόκιστας Αἰτωλίας - τό σημερινό χωριό Ἀγία Σοφία Τριχωνίδας - πού ἀναφέρονται στοὺς Μιχαήλ Ζωριάνο καί τόν Κοσμᾶ Ἀνδριτζόπουλο, ἐπὶ Θωμᾶ, Δεσπότη Ἡλείου (1296 - 1318) (Γ. Σωτηριάδης - Βυζαντινὲς ἐπιγραφές ἐξ Αἰτωλίας - Ἐπετηρὶς Παρνασσός, 1903, σελίδες 208 - 215).

γ. Ἀπὸ τὰ γραπτὰ κείμενα - παπύρους - πού φυλάσσονται στὶς Βιβλιοθηκὲς Πάτμου, Ὁξφόρδης καί Παρισίων, πού μιλάνε ἐπίσης γιὰ τοὺς Μιχαήλ Ζωριάνο καί Κοσμᾶ Ἀνδριτζόπουλο. Πολλοὶ ἐρευνητὲς τοῦ 18ου, 19ου καί 20οῦ αἰώνα, ἔχουν ἀσχοληθεῖ μ' αὐτὲς τίς ἱστορικὲς προσωπικότητες καί κυρίως μέ τόν Μιχαήλ Ζωριάνο, τὴν προσωπικότητα καί τό ἔργο τοῦ ὁποίου συνεχίζουν καί σήμερονά ἐρευνοῦν ἀπὸ κάθε ἄποψη καί βεβαιώνουν, ὅτι ὑπῆρξε ὄχι μόνον Στρατηγὸς τοῦ Δεσποτάτου, ἐπὶ Θωμᾶ Ἀγγέλου - Δούκα - Κομνηνοῦ (1296 - 1318) καί χορηγός, ἀλλὰ καί ἐξαίρετος ποιητὴς καί διανοούμενος μέ μεγάλο οἰκονομικὸ ὑπόβαθρο (Donald M. Nikol - Τό Δεσποτάτο τῆς Ἡλείου, 1267 - 1479, σελίδες 339 - 344).

δ. Τόν Μιχαήλ Ζωριάνο καί τόν ἀγιότατο Κοσμᾶ Ἀνδριτζόπουλο οἱ ἐρευνητὲς τοὺς συνδέουν μεταξύ τους καί μέ τό Δωρικὸ χωριὸ Ζωριάνος, πού ἀναφέρεται στὴν Ἱστορία ἑκπαλαί (Σ. Λάμπρου: «Ἐπετηρίδα Παρνασσοῦ», Τόμος Ζ΄, 1903, σελ. 216 κ.έ., «Νέος Ἑλληνομνήμων», ἔτος 1904, σελ. 37 - 42 καί τόμος 3ος, 1906, σελ. 175 - 176. Κρουμπάχερ «Ἱστορία Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας» (Μετάφραση Γ. Σωτηριάδη), Τόμος Β΄, σελ. 446, Ἐκδόσεις τοῦ Γάλλου Ἀρχαιολόγου Bazin, Σειρά Β΄ - Τόμος Α΄, 1864).

ε. Ὁ Ζωριάνος καί οἱ Ζωριανίτες ἀναφέρονται ἔκτοτε σέ πολλὰ ἱστορικὰ ἔγγραφα καί κυρίως στὰ ἔγγραφα τοῦ Μοναστηριοῦ τῆς Παναγίας Βαρνάκοβας, ὅπως γιὰ παράδειγμα στὸν Τίτλο (Ζαμπί) τοῦ 1698, πού ἀναφέρει, ὅτι οἱ Ρηγόπουλοι (τά παιδιὰ τοῦ Ρήγα) πούλησαν στὴ Βαρνάκοβα ἔνυδρα καί ἄνυδρα χωράφια στὸ χωριὸ Ζωριάνος καί στὸν Τίτλο (Ζαμπί) τοῦ 1788, πού ἀναφέρει, ὅτι οἱ κά-

τοικοὶ τοῦ χωριοῦ Ζωριάνου, Κωνσταντῆς Ἀλεξανδρόπουλος καὶ Παπαστάθης καὶ μερικοὶ ἄλλοι, πούλησαν (στό Μοναστήρι) στή θέ-
ση Κουμάσια (Περιφέρεια τοῦ σημερινοῦ Δ.Δ. Ζωριάνου) κτήματά
τους, γιὰ 200 γρόσια (Ἱερά Μονή Βαρνάκοβας, Ἔκδοση Ἱερᾶς Μη-
τροπόλεως Φωκίδος, ἔτος 1990, σελίδες 107 καὶ 116).

ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΜΦΙΣΣΑ (1940 - 1960)

τῆς Μάντυς Δασκαλοπούλου - Λαΐου

1940: Τό θερινό κινηματοθέατρο «Αἶγλη» τῶν Ἀφῶν Μαστρονικολοπούλου (Ἡλία, Κώστα, Γιαννομήτσο), λειτουργεῖ μέ κινηματογραφικά ἔργα καί φιλοξενεῖ θιάσους. Ἡ ἔναρξη τῆς θερινῆς περιόδου ἦταν στίς 20 Μαΐου - 20 Σεπτεμβρίου. Διέθετε σκηνή θεάτρου καί οἱ θίασοι ἔμεναν γιά δύο βδομάδες, καί παρουσίαζαν ὠραῖο ρεπερτόριο στό καλλιεργημένο καί θεατρόφιλο κοινό τῆς Ἀμφισσας.

1941: Τό πρῶτο καλοκαίρι τῆς κατοχῆς, ἡ «Αἶγλη», γεμίζει ἀσφυκτικά κάθε βράδυ, πρό πάντων ἀπό τοὺς Ἰταλοὺς στρατιῶτες.

1942: Τὴν Κυριακή 12 Ἀπριλίου, στό Κορδώνειο Θέατρο θά κάνει ἔναρξη, ὠραῖος καί πολυμελὲς θίασος, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Διέθετε πολυμελὲ ὀρχήστρα, ἦταν ἐπιθεωρησιακός καί παρέμεινε σχεδὸν ἓνα μῆνα. Τό θέατρο κάθε βράδυ κατακλύζεται ἀπὸ τὸ «φιλοθεάμον κοινό» καί τὸ ταμεῖο σπάει σέ εἰσπράξεις.

Ἀρχὲς Αὐγούστου, ἄλλος θίασος ἐπισκέφτεται τὴν πόλη μας. Οἱ παραστάσεις δίδονται στό «Αἶγλη» καί ὁ θίασος εἶναι πολυμελὲς καί διαθέτει ὀρχήστρα. Ὁ κονφερασιέ, εἶχε τὸ ψευδώνυμο «Μπίμπος», ἡ πρωταγωνίστρια ἦταν ἡ Ρένα κι ἄλλες θεατρίνες ἦταν ἡ Λούση ἡ μεγάλη καί ἡ Λούση ἡ μικρή, κ.ἄ. Ὁ θίασος φεύγει γιά τὴν Ἀθήνα πρὸς τὸ τέλος τοῦ Ὀκτώβρη.

1943: Τό καλοκαίρι ἡ «Αἶγλη» θά κλείσει γιά 7 χρόνια. Τὰ Ἰταλικά στρατεύματα θά τὸ μετατρέψουν σέ τόπο ἐκτελέσεων.

- 1946: Στὴν ἐφημερίδα «Φωκικά Νέα», ἀναφέρεται ὅτι τὸν Νοέμβριο στοὺς κινηματογράφους τῶν Ἀθηνῶν, προβάλλονται σκηνές ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑρυθροῦ Σταυροῦ εἰς τὴν ὑπαιθρον. Μεταξὺ τῶν ἄλλων προβάλλονται ἀπὸ τὴν διανομὴν ἱματισμοῦ εἰς τὸ πυροπαθές χωρίον Ἀγία Εὐθυμία, ὡς καὶ ἀπὸ τὴν κίνησιν τοῦ Νοσοκομείου Ἀμφίσσης, τὸ ὁποῖον μέφοντο τὸ ἱστορικόν Κάστρο τῶν Σαλῶνων, ἔχει ἐξαιρετικὴν ἐμφάνισιν.
- 1947: Ἡ ἐφημερίδα «Φωκίς» ἀναφέρει ὅτι τὴν Κυριακὴ 11 Μαΐου ἔδωσαν παράστασι οἱ μαθητὲς τοῦ Γιαγτζεῖου Γυμνασίου, στὸ Κορδώνειο Θέατρο. Τὸ ἔργο ἦταν: «Ἑσμέ» καὶ οἱ εἰσπράξεις ἔφτασαν τὸ ποσὸν τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου διακοσίων χιλιάδων δρχ. καὶ διετέθησαν ἐξ ὁλοκλήρου γιὰ τὸ Νοσοκομεῖο τῆς Ἀμφίσσης.
- 1948: Στις 25 Μαρτίου, στὸ Γυμνάσιο Ἀμφίσσης παίχτηκε τὸ σύγχρονο συγκλονιστικὸ δράμα: «Κόνιτσα». Ἐπίσης, ἡ κωμωδία πού παίχτηκε εὐχαρίστησε τοὺς θεατὲς. Στις 5 Δεκεμβρίου ὁ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ ἀποσταλὲς πρὸς φυγαγωγείαν τῶν στρατιωτῶν θίασος ἔδωσε στὸ καφενεῖον Μαστρονικολοπούλου δύο παραστάσεις. Τὴν ἀπογευματινὴν παράστασι κατόπιν προσκλήσεως τῆς Ταξιαρχίας παρακολούθησε καὶ ἀρκετὸς κόσμος. Κάποια κυρία, ἀντὶ τῆς προσκλήσεως ἔδωσε εἰς τὴν εἴσοδο μιὰ συνταγὴν καλλυντικῆς κρέμας.
- 1949: Ἡ ἐφημερίδα «Φωκικός Λαός» ἀναφέρει ὅτι, στίς 15 Μαΐου οἱ Ὁδηγοὶ Ἀμφίσσης ἔδωσαν θεατρικὴ παράστασι στὸ «Πανελλήνιον». Ἐπαιξαν διάφορες κωμωδίες καὶ πατριωτικὰ σχέτς. Εἶχε μεγάλῃ ἐπιτυχία χάρις τὴν προσπάθεια τῶν κυριῶν τοῦ συμβουλίου καὶ κυρίως τοῦ διδάξαντος κ. Ἀσημ. Ἀσημακόπουλου. Τὴν παράστασι παρακολούθησαν οἱ ἐπίσημοι καὶ πλῆθος κόσμος. Ἐπαιξαν οἱ: Μίνα Παπούλια, Ἀμαλία Καϊμάρα, Μίνα Ἀσημακόπουλου, Ἀσημούλα Κουτλέλου, Γαρουφαλιά Κανάτα, Νίτσα Δασκαλοπούλου, Καίτη Γάτου, Βέτα Πετρίδου, Ἀργ. Κουντούρη, Ἀγλαΐα Ἀντωνίου, Κατίνα Μοσχαλαϊδῇ, Λέτα Σορώκου καὶ Λίντα Ε. Γάτου.

1949: Στίς ἀρχές Ἰουλίου, ψυχαγωγική, θρησκευτική, πατριωτική συγκέντρωση ἔγινε στό «Πανελλήνιον», ἀπό μαθήτριες καί μαθητές μέ ὠραῖα ποιήματα, σκέτς καί ἄσματα. Ἦταν πολύ χιουμοριστικά καί διακτικά γιά ἐκεῖνη τήν ἐποχή. Ἐπίσης, στά μέσα Ἰουλίου μέ τή λήξη τῶν μαθημάτων, ἔγινε σχολική γιορτή τοῦ Β' Δημοτικοῦ Σχολείου. Διευθυντής ἦταν ὁ κ. Νικόλαος Γκίκας. Παίχτηκαν μέ ἐπιτυχία ἓνα δράμα καί μία κωμωδία.

Αὐγουστος. Ἡ προμήθεια ἐνός τετάρτου πάγου, σωστό δράμα. Εὐτυχῶς, πού ἀπό ἡμερῶν φιλοξενεῖται στήν πόλη μας ὁ Θίασος Μυλωνᾶ, πού δροσίζει τά βράδια ἀρκετό κόσμο. Ἡ ἐφημερίδα «Φωκικά Νέα» γράφει ὅτι, τόν Ὀκτώβριο φιλοξενεῖται στήν πόλη μας ὁ ὁ Θίασος Μυλωνᾶ, ἐδῶ καί ἀρκετές μέρες. Παίζει στό «Πανελλήνιο» καί συγκεντρώνει πολύ κόσμο, πού μένει εὐχαριστημένος. Ὅλα τά μέλη τοῦ θιάσου καταβάλλουν κάθε φιλότιμη προσπάθεια καί οἱ παραστάσεις σημειώνουν ἐξαιρετική ἐπιτυχία. Ὁ κόσμος προθυμότητα κάθε βράδυ προσέρχεται γιά νά ἐνισχύσει τοὺς συμπαθεῖς καλλιτέχνες. Ὁ θίασος ἔφυγε, ἀφοῦ σέ ὀρισμένους ἄφησε ἀναμνήσεις. Τυχρότερος ὅμως ὄλων εἶναι ὁ πάντα τυχερός εἰς τοὺς θιάσους, φίλος μας καί ἀγαπητός Α.Α.

Φτώχεια! Ἀλλά οἱ ταβέρνες γεμάτες. Οἱ κινηματογράφοι γεμάτοι!

1950: Τόν Ἰανουάριο ἀφίχθη νέος θίασος ὁ ὁποῖος παίζει στό Κορδώνειο. Στό ἴδιο θέατρο λειτουργεῖ καί ὁ κινηματογράφος. Ἡ αἴθουσα ὅμως εἶναι πολύ κρύα καί οἱ φίλοι τοῦ σινεμά διαμαρτύρονται καί διερωτῶνται: χάθηκαν δύο σόμπες; Ὁ θίασος εἶναι τοῦ κ. Μάριου Παλαιολόγου καί συνεχίζει τίς παραστάσεις γιά δεύτερη ἐβδομάδα μέ ἐπιτυχία.

Τόν Αὐγουστο ὁ θίασος ὑπό τήν διεύθυνση τοῦ Δημ. Μυλωνᾶ, ψυχαγωγεῖ τό κοινό τά βράδυα στό ἐξοχικόν «Αἶγλη». Αὐτό τό κινηματοθέατρο ἀνοιξε μετά ἀπό ἐπτὰ χρόνια. Οἱ παραστάσεις συνεχίζονται μέ ἐπιτυχία καί συγκεντώνεται πολὺς κόσμος.

1951: Γιά τήν 25η Μαρτίου, τό Γυμνάσιο ἔδωσε παράσταση στό Κορδώνειο Θέατρο. Τό πατριωτικό δράμα ἦταν: «Ἡ Μπου-

μπουλίνα». Ἡ ἀπόδοση ὑπῆρξε πολὺ πετυχημένη καὶ ἀρκετὰ διδακτική. Τό ἔργο αὐτό εἶναι τοῦ καθηγητῆ Καθαρείου, πού παίχτηκε τό 1932 στό Ἐθνικό Θέατρο καί συγκλόνησε τοὺς Ἀθηναίους. Ἐκλεκτό δράμα. Ἡ Μπουμπουλίνα, μαθήτρια Ζ' τάξεως, Τσατσαρούνου Μαρία ὑπῆρξε ἀρκετὰ ἀποδοτική καί ἡ Ἀνδρονίκη, μαθήτρια Η' τάξεως, Πατρώνου Παναγούλα. Δέν ὑστέρησαν στοὺς ρόλους: Σκαρίμπας Ἡλίας, Κονίδας Γ., Ἀναγνωστόπουλος Ε., Χαντζῆς Ἐ., Χαψούλας Χ., Καλπογιάννης Σ., Πανάγου Ἐ., καί Ποκίνης Α. Καθηγητής Γυμνασίου, φιλόλογος, πού δίδαξε τό ἔργο μέ ἐπιτυχία, ἦταν ὁ κ. Ἀλέξ. Τσίπρας. Γυμνασιάρχης ἦταν ὁ κ. Γ. Καπερώνης. Τό ἔργο παίχτηκε στίς 25 καί 26 Μαρτίου στό Κορδώνειο.

Ἀρχές Νοεμβρίου ὁ Θίασος Χριστοφορίδη - Λώρη, στό «Πανελλήνιον», συγκεντρώνει ἀρκετό κόσμο.

Ἀπό τά μέσα Δεκεμβρίου βρίσκεται στήν πόλη μας ὁ Θίασος Νταντζέλη - Ράλη. Ὁ ὁποῖος κάθε βράδυ στό Κορδώνειο συγκεντρώνει ἀρκετό κόσμο.

1952: Ἀρχές Ἰανουαρίου καί ὁ Θίασος Νταντζέλη - Ράλλη, συνεχίζει νά δίνει παραστάσεις μέ ἐξαιρετική ἐπιτυχία. Τό καλλιτεχνικό συγκρότημα τοῦ θιάσου ἀποτελεῖται ἀπό 20 μέλη.

Στίς 14 Ἀπριλίου ἡ ἐφημερίδα «Φωκικά Νέα» ἀναφέρει ὅτι τό Σῶμα Ἑλληνίδων Ὁδηγῶν ἔδωσε μέ μεγάλη ἐπιτυχία μερικές θεατρικές παραστάσεις στό Κορδώνειο μέ τή «Θυσία τοῦ Ἀβραάμ». Τό θεατρικό κρητικό ἀριστούργημα τῆς παγκοσμίου φιλολογίας. Μέ ἐπιμελημένη σκηνοθεσία καί πλούσια σκηνογραφία. Οἱ εἰσπράξεις, διατέθηκαν γιά τήν ἐνίσχυση τοῦ ταμείου των γιά ἐκδρομές.

Οἱ τοπικές ἐφημερίδες γράφουν ὅτι ἀπό τά μέσα Δεκεμβρίου, στό «Πανελλήνιον» παίζει ὁ θίασος τῆς κας Ἡοῦς Παλαιολόγου μέ καλλιτεχνική δ/σιν τοῦ κ. Τάσου Κονταξή. Πρόκειται γιά ἓνα ἄριστο καί νοικοκυρεμένο καλλιτεχνικό συγκρότημα πού ἀξίζει κάθε ὑποστηρίξεως γιατί πολὺ σπάνια ἐπισκέπτονται τήν πόλη μας τόσο ἄρτια καλλιτεχνικά συγκροτήματα.

Αὐριο (25/12/1952) ὁ θίασος ἐμφανίζει εἰς δύο παραστάσεις, ἀπογευματινὴν ὥρα 5.30' χάριν τῶν οἰκογενειῶν καί

ΘΕΑΤΡΟΝ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ

ΘΙΑΣΟΣ

ΝΟΥΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ΤΑΣΟΥ ΚΟΝΤΑΞΗ

ΣΗΜΕΡΟΝ ΔΥΟ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΑΠΟΓΕΥΜΑ ΩΡΑ 5 1/2 ΒΡΑΔΥ ΩΡΑ 8 15'

ΜΕ ΤΗΝ ΞΕΚΑΡΔΙΣΤΙΚΗ ΚΩΜΩΔΙΑ ΤΩΝ

ΑΡΝΟΛ ΚΑΙ ΜΠΑΧ

ΑΓΝΟΣ ΓΛΕΝΤΖΕΣ

Σε 3 πράξεις

ΔΙΑΝΟΜΗ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΗΘΟΡΟΙ

Κονράδος Ζάιμπολ

*Αγγ. Αϊβαλιώτης

Ραγγίνα (γυναικα του)

N. Γαϊτανάκη

Ελέντ (κόρη του)

*Αγλαΐα Κονταξή

Μαξ Στίγγλις

Τάσος Κονταξής

Ρια-Ράι

ΗΩΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

Ρίμαν

Κώστας Καλλιόης

Χάνιζ Φέλνερ

Χρ. Γιαννακόπουλος

Βάλλν

*Ιωάν. Αϊβαλιώτου

*Αντ

Αίσα Λεκοῦ

ΠΡΟΣΕΧΩΣ: ΞΑΔΕΛΦΗ ΜΟΥ Η ΡΕΝΑ
ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ

ΕΙΣΙΤΗΡΙΟ: ΗΡ. ΜΑΧΑΙΡΑ 2 ΣΤ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ ΑΝΦΙΣΤ

βραδυνήν ώρα 8.15' μέ την μεγάλη του έπιτυχία την γερμανική φάρσα: «Άγνός Γλεντζές». Την Παρασκευήν επίσης ό θιάσος θά δώσει δύο παραστάσεις. Συνιστώμεν στό θεατρόφιλο κοινό της πόλεώς μας νά παρακολουθήσει τάς παραστάσεις, δείχνοντας έτσι στους καλούς καί φιλότιμους καλλιτέχνας ότι ή πόλις μας ξέρει νά υποστηρίξει κάθε εύγενική προσπάθεια.

- 1953: Καραγκιόζης: Στό καφενεῖο Νικολ. Κοντοδήμου, κάθε βράδυ ὁ ἐκλεκτός Καραγκιοζοπαίκτης Ὁρέστης δίνει συχνές ξεκαρδιστικές παραστάσεις, 7 - 9 μ.μ. ΤΡΕΞΑΤΕ!
- Στίς 25 Μαρτίου, μετά τόν ἐορτασμό τῆς Ἐθνικῆς Ἑορτῆς, ἀκολούθησαν παραστάσεις πατριωτικοῦ περιεχομένου εἰς τό Κορδώνειον Θέατρον, ὑπό μαθητῶν καί μαθητριῶν τοῦ Γυμνασίου. Σημειώσασα ἐξαιρετικήν ἐπιτυχίαν.
- 1954: Στίς 25 Μαρτίου, τό Γυμνάσιο στό Κορδώνειο ἀνεβάσανε τό ἔργο τοῦ Περесиάδου: «Ὁ χορός τοῦ Ζαλόγγου», μέ ἐπιτυχία. Συντελεστής, ἦταν ὁ καθηγητής κ. Κ. Μοσκαχλαειδής. Ἐπαιξαν λαμπρά: Ζώζα Τιμ. Μιχαηλίδου καί Ντίνα Εὐθ. Παπαθανασίου. Κατέπληξαν. Μπράβο! Πλήθος κόσμου παρηκολούθησεν τήν παράστασιν.
- Τό Σάββατο στίς 5 Ἰουνίου, ὁ θερινός κινηματογράφος «Αἶγλη» ἐπανήρχισε τήν λειτουργία του.
- 1955: Τόν Μάιο, στήν ἐφημερίδα «Φωκικόν Βῆμα», ὑπάρχουν σχόλια γιά τό Κορδώνειον. Τονίζονται κάποια σφάλματα πού ἡ διοίκησις τοῦ θεάτρου, πρέπει νά λάβει τά κατάλληλα μέτρα. Ὅπως: 1) Εἶναι ἀδύνατον νά ὑπάρξῃ δικαιολογία εἰς τό ἀρχιτεκτονικόν τερατούργημα πού ἀποτελεῖ ἡ προσθήκη μιᾶς χαμοκέλας ὡς εἰσόδου τοῦ θεάτρου. 2) Εἰς οὐδέν θέατρον τῆς ὑψηλοῦ φανταζόμεθα νά ὑπάρχῃ ἡ θύρα τοῦ ἀποχωρητηρίου ἐπὶ τῆς κυρίας σάλας τοῦ θεάτρου. 3) Οὐδέν ὑπερῶν θεάτρου, φανταζόμεθα νά ὑπάρχει ἔχον μοναδικήν εἴσοδον καί ἔξοδον μίαν κλίμακα πλάτους 0,60 τοῦ μέτρου.
- 1956: Τό Α' Δημοτικό Σχολεῖο, στίς 25 Μαρτίου, ἔπαιξε πατριωτικά σκέτς, μέ ἐπιτυχία. Διευθυντής ἦταν ὁ κ. Ἡλίας Τσιπούρας.
- 1957: Στίς 15 Αὐγούστου καί ὥρα 7 μ.μ. στό ἐθνικό στάδιο τῆς Ἀμφίσης, ἐδόθη θεατρική παράστασις ἀπό τόν θίασο τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαϊκοῦ Θεάτρου, μέ τό ἱστορικόν ἔργο τοῦ Δημ. Φωτιάδη - Γερ. Σταύρου: «Καραϊσκάκης». Ἰδρυτής τοῦ Λαϊκοῦ Θεάτρου εἶναι ὁ κορυφαῖος πρωταγωνιστής Μάνος Κα-

τράχης. Ὁ θίασος ἀποτελεῖται ἀπὸ 120 στελέχη, ἡθοποιούς καὶ τεχνικούς. Συνεργάζονται, σάν σκηνοθέτης ὁ κ. Τάκης Μουζενίδης, σκηνογράφος ὁ Σπύρος Βασιλείου καὶ ἐκλεκτοὶ ἡθοποιοὶ ὅπως: Θ. Μαρίδης, Λιάκος Χριστογιαννόπουλος, Ἑλλη Ξανθάκη, Ἑλλη Βοζικιάδου, Κ. Παππᾶς, Γ. Βλαχόπουλος, Ἀ. Ζησιμᾶτος, Κ. Μπαλαδήμας, Ἀλκ. Γάσπαρη, Ἀ. Ντοῦζος, Σ. Παπαφραντζῆς, Γ. Δήμου, Ἀ. Πάτσος, Φοῖβος Ταξιάρχης, Κ. Καλλίδης, Θ. Καμενίδης, Γκρέης Γεωργακοπούλου, Δημ. Κεφαλᾶ, Σ. Καλογήρου, Γ. Βελέντζας, Ἡλ. Γαλανόπουλος, κ.ἄ.

Ἄνω τῶν 3.000 θεατῶν παρηκολούθησαν τὴν παράστασιν, διατεθέντων εἰσιτηρίων 2.800, μέ σύνολον εἰσπράξεων 40.000 δραχ. Ὁ κ. Κατράκης καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ συνάδελφοι, ἀπέδωσαν καλῶς χειροκροτηθέντες ἐδήλωσαν ὅτι καὶ πάλιν θά ἐπισκεφθῶσι τὴν Ἀμφισσαν διὰ νά δώσουν καὶ δευτέραν θεατρικὴν παράστασιν.

Ἡ Βασιλειάδου εἰς τὴν πόλιν μας! Τὴν 18ην τοῦ μηνός Νοεμβρίου, ἀφίχθη εἰς τὴν πόλιν μας ἡ γνωστὴ καλλιτέχνης Γεωργία Βασιλειάδου ἥτις συμμετέσχε εἰς τὴν παράστασιν τοῦ εὐρισκομένου θιάσου. Ἡ Βασιλειάδου, ἐγένετο δεκτὴ μέ θερμὰς ἐκδηλώσεις ἐκ μέρους τοῦ Ἀμφισσαϊκοῦ κοινοῦ. Ὡς γνωστόν, ὑπὸ πολλῶν λέγεται ὅτι αὕτη, ἔλκει τὴν καταγωγὴν ἐξ Ἀμφίσσης.

1958: Στίς 19 Ἰουνίου, κινητὰ συνεργεῖα κινηματογράφου καὶ βιβλιοθήκης, ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Προεδρίας Κυβερνήσεως, ἔρχονται στό Ν. Φωκίδας. Διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου.

Τόν Αὐγούστο, γυρίζονται σκηνές τοῦ κινηματογραφικοῦ ἔργου: «Ὡργισμένοι Λόφοι», στό χωριό Ἅγιος Γεώργιος. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου εἶναι παρμένη ἀπὸ τὴν γερμανικὴν κατοχὴν. Πρωταγωνιστές εἶναι ὁ Ἀμερικανὸς ἡθοποιὸς Ρόμπερτ Μήτσαμ καὶ ἡ Ἰταλίδα στάρ Τζία Σκάλα. Οἱ ἡθοποιοὶ καὶ τὸ κιν/κό συνεργεῖο ἔμειναν ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὴν εὐγένεια, τὴν φιλοξενία καὶ τὴν ἀφιλοκέρδεια τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς μας.

1960: Στίς αρχές Οκτωβρίου, οί θερινοί κινηματογράφοι πνέουν τά λoίσθια. Έν τῷ μεταξύ ἐπισκευάσθηκε τό Κορδώνειον, διά τήν ἐγκατάστασιν τοῦ «TITANIA», ἡ λειτουργία τοῦ ὁποίου ἀρχίζει ἀπόψε.

Μέ γοργόν ἐπίσης ρυθμόν συνεχίζονται αἱ ἐργασίαι τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ νέου κινηματοθεάτρου τῆς ἐταιρείας Ψιμούλη - Λακαφώτη - Τζαμτζῆ. Οἱ ἰδιοκτῆται, προκηρύσσουν διαγωνισμόν μέ θέμα τήν ἐξεύρεσιν τοῦ ἐπιτυχεστέρου ὀνόματος τοῦ νέου κινηματοθεάτρου. Ὁ ἀνάδοχος θά λάβῃ ὡς βραβεῖον ἓνα εἰσιτήριον διαρκείας δι' ὀλόκληρον τήν χειμερινήν σαιζόν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐφημερίδες : «ΦΩΚΙΚΑ ΝΕΑ»

«ΦΩΚΙΚΟΝ ΒΗΜΑ»

«ΦΩΚΙΚΟΣ ΛΑΟΣ»

«ΦΩΚΙΣ»

«ΦΩΚΙΚΟΙ ΚΑΙΡΟΙ»

«Στήν Ἀμφισσα τοῦ 1938»: Ἡλία Ρεκαῖτη (Ἀμφισσα 1979)

«Τό ἐξοχικό κινηματοθέατρο "Αἴγλη" καί ἡ πορεία του, τά τελευταῖα 70 χρόνια»: Ἡλία Ρεκαῖτη, Ἐφ. «Φωκικοί Καιροί» (1-7-2000).

«Ένας περιοδεύων θίασος τό καλοκαίρι τοῦ 1942 στήν Ἀμφισσα»: Ἡλία Ρεκαῖτη, Ἐφ. «Φωκικοί Καιροί» (1-5-2000).

ΤΟ ΑΛΩΝΙΣΜΑ ΤΟΥ ΣΙΤΑΡΙΟΥ

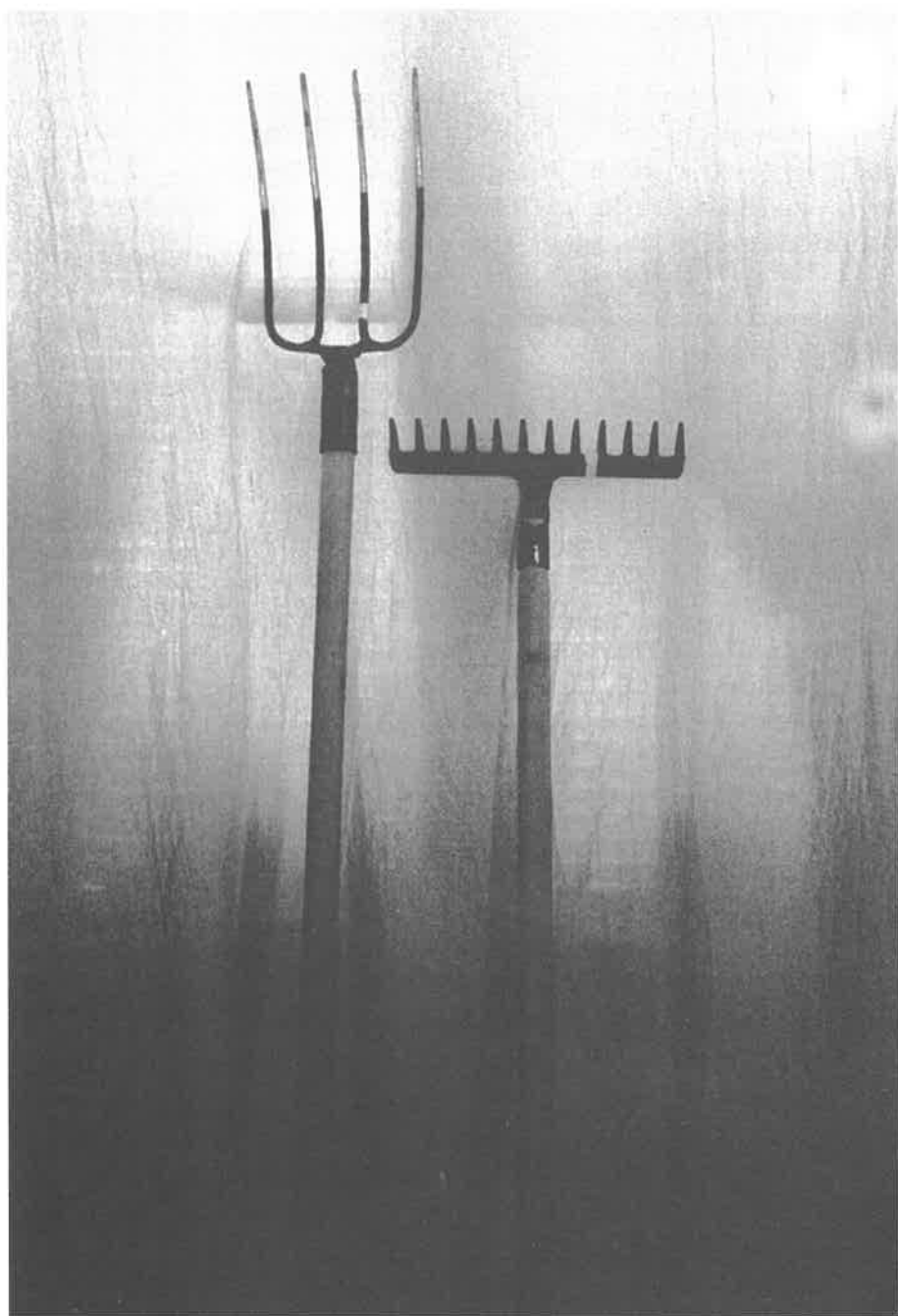
τοῦ Γιάννη Α. Σαντάρμη

— Εὐπνα, ἀλωνίστρα μ', κι ἔφεξε, ξύπνα, ξωμάχισσά μου,
ἄσε τ' ἀλυγαρόφτιαχτο τσαρδάκι πού κοιμᾶσαι,
ἐπῆρε ἡ μέρα κι ἡ αὐγή, κοντεύει μεσημέρι,
σῆκω κι ἦρθαν οἱ ἀλωνιστές, οἱ ξενοδουλευτάδες,
σῆκω καί φέρε τό ζεχτό καί τ' ἄλογα στ' ἀλώνι
κι εἰν' ὥρα πιά γι' ἀλώνισμα καί γιά λαγάνισμα ὥρα.
Ἐδῶ σ' αὐτό τό ψῆλωμα, στόν ξάγναντο τόν τόπο,
στρογγυλο ἀλώνι ἀπλώνεται, σά γιομιστό φεγγάρι,
πού 'χει τόν πάτο πέτρινο, τά χεῖλια λιθαρένια,
πού 'χει καί τό λαμπαδωτό τό στρίγερο στή μέση
κι εἶναι τ' ἀλώνι διάπλατο καί μέσ στό πλάτωμά του
κοίτονται τά χερόβολα, κοίτονται τά δεμάτια
σκόρπια σά χρυσογνέματα καί σά λυτές πλεξοῦδες.
Ἀνέβη ὁ ἥλιος τρεῖς ὀργιές, πέντε βουκέντρες πάει
κι ὅπως ἡ πύρα χύνεται στήν πλατωσιά τοῦ κάμπου,
ἀποτραβιοῦνται τά πουλιά στά φουντωτά κλωνάρια,
διαλέει ὁ νεροκότσικας τό δροσερό τ' αὐλάκι,
γκουσομανᾶν τά πρόβατα καί στάλισμα χαλεύουν,
στή λούζα πέφτει ὁ βάτραχος, μέσ στό βαρκό ἡ χελώνα,
κρυμμένα στίς παχιές τίς σκιές λαλοῦνε τά τζίτζικια
καί στό νιοθέριστο σπαρτό ἀκούγονται κι οἱ ἀκρίδες
πού λένε τό τραγούδι τους καί τό συρτό σκοπό τους.
Ἡ πάχνα πάει ἡ αὐγινή κι ἀπό τό κρύο τῆς νύχτας
ξελούρωσαν οἱ καλαμιές, φρυγάνιασαν τ' ἀστάχυα
κι εἶναι σημάδι αὐτό καλό, γι' ἀλώνισμα σημάδι.
Τ' ἄλογα φέρνει ἡ ζεύγισσα τά καλοταγισμένα
κι εἶναι τ' ἄλογα τέσσερα, τά τέσσερα ἓνα μπόι,
εἶναι κι οἱ ἀλωνιστές πολλοί, φκιάνει ἀλογόκομπο ἓνας,
τετραθλιάζει τ' ἄλογα τά τέσσερα ἓνας ἄλλος,
κάποιος τό συρματόπλεχτο στουμούχι τούς περνάει,

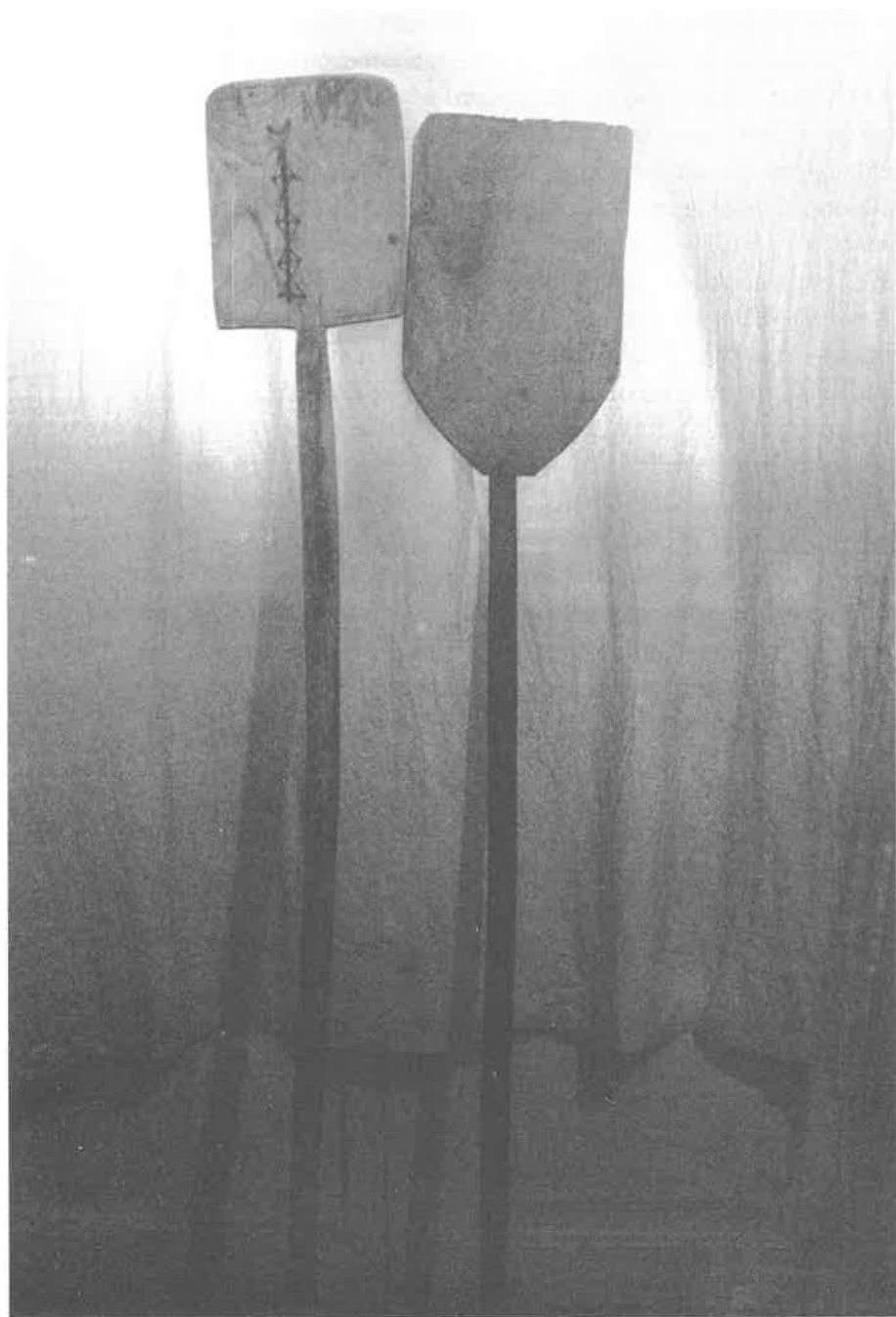
Κοσιά (Λαογραφικό Μουσείο Φωκίδας)

ἄλλος πάλι στό στρίγερο τό κοθροκόμπι δένει
κι αὐτός ὁ πρωταλωνιστής τῇ λακινιά χουγιάζει.
— Ἄπλωσε, ἄπλωσε, ζυγιά, ἄι, ἄι, γιά πάρε γύρες.
Καί ἡ ἀλογήσια ἡ ζυγιά, πού τῇ φτερώνει ἡ νιότη,
στό χούγιασμα π' αὐτιάζεται, στήν προσταγή π' ἀκούει,
κινάει πρόθυμα - πρόθυμα καί μέ τό κίνημά της,
θαρρεῖς καί πάγει μέ ρυθμό, λές κι ἀραβάνι κάνει,
γυροβολιάζει γλήγορα τ' ἁλώνι ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη.
Στριφογυρίζουν τά φαριά τριγύρα ἀπ' τό σταλίκι,
πατᾶν βαριά, πατᾶν γερά κι ἀπό τό ποδοκόπι
χοντρός - χοντρός ἀντίλαλος σκορπολογιέται γύρα.
Ἐκεῖνα πᾶν μπροστά - μπροστά καί πίσω ὁ ἁλωνιάρης
πότε τά σκιάζει, δέρνοντας μέ καμουτοί τ' ἀγέρι,
καί πότε, σάν τυλίγεται γύρα ἡ τριχιά στό στύλο,
τ' ἀπιδρομάει καί τά γυρνᾶ, τά νοματάει καί λέει.
— Ἄλλαξε, ἄφαλε, ἄλλαξε κι ἐσύ, ξώγυρα, γύρνα,
ἕνας νά μπεῖ μέσα μεριά κι ἄλλος νά πάει ἀπ' ὄξω.
Καί τρέχει μέσα ὁ ἄφαλος, ὁ ξώγυρας ἀπ' ὄξω,
τρέχουν καί τ' ἄλλα τ' ἄλογα, τά δυό, στή μέση - μέση,
τά πέταλά τους λάμπουνε, καθῶς τά βλέπει ὁ ἥλιος,
συχνά - συχνά φυσομανᾶν, συχνά - συχνά φρουμάζουν
κι ἀπ' τό περίσσιο τρέξιμο κι ἀπ' τήν πολλή πιλάλα
ἀφρίζουν τά καπούλια τους, ἰδρώτας τ' αὐλακώνει,
φουσκώνουν κι οἱ τσαμπάδες τους κι αὐτοί κι ἀνασαλεύουν.
Ἀπ' τό πολύ κυνήγημα κι ἀπ' τό πολύ λιοπύρι
καί τ' ἁλωνιάρη τά λαιμά, πού εἶναι τυλιγμένα
μέ τό μαντήλι τό λερό, κι ὁ γῦρος τῆς θωριᾶς του
σταλοβολᾶν σάν τῇ βροχή, ἰδρωκοπᾶν κι ἐκεῖνα.
Κάποτε κᾶνα σύγνεφο περνάει στά οὐράνια ἀπάνω,
πότε σάν κατάσπρο ἄρμενο, πότε κομμάτι μαῦρο,
κι ὁ ἴσκιος του πού περπατεῖ καί πού στ' ἁλώνι πέφτει,
δροσίζει τούς ἁλωνιστές, στ' ἄλογα ἀνάσσα δίνει.
Πάγει τ' ἁλώνισμα στρωτό, στρωτό καί τό τραγούδι,
πού τραγουδάει ὁ ἁλωνιστής, πού λέει ὁ σαλαγιάρης,
τραγούδι γιά τ' ἁλώνισμα, τραγούδι γιά τό στάρι.
Ξελούρωτες οἱ καλαμιές, φρυγανιαστές οἱ ἀγάνες
τριζοβολᾶν στά ὀλόγιομα τά πέταλα ἀπό κάτου,

Πηρούνα - Γράβαλο (Λαογραφικό Μουσείο Φωκίδας)

τετρακλαδιάζονται οἱ κορφές, ποδοπατιοῦνται οἱ φοῦντες
καί χλιοκομματιάζονται τ' ἀστάχυνα φηκάρια.
Γόνατο σ' ἄλλο γόνατο καί κόμπο σ' ἄλλον κόμπο
σπᾶν καί τὰ χρυσοκόντυλα καί θρυφαλιάζονται ὅλα,
σηκώνεται κι ἄσπρος πραχνός, σάν κουρνιαχτός, στ' ἁλώνι.
Κι ὅσο τ' ἀστάχυνα στρώνονται κι ἡ καλαμιὰ πατιέται,
τόσο κι ἡ θημωνιά ἡ τρανή παρέκει χαμηλώνει.
Κι ἓνας μέ φτυάρι τρίχαλο τοῦ σιταριοῦ τό λιῶμα
ἀπό τὴν ἄλλη τὴ μεριά τ' ἀναποδογυρίζει,
γύρα - τριγύρα φέρνοντας τ' ἁλώνι κι ἡ ξωμάχα
μαζώνει τὰ σπειριά κι αὐτὴ, τ' ἀστάχυνα λαγανίζει
μέ τό φοκάλι τό στρωτό καί μέ τό φόλι ἀπ' ὄξω.
Γύρα τὴ γύρα ἀπ' τὴν αὐγὴ, κύκλο ἀπάνω στὸν κύκλο,
τ' ἀστάχυνα καλοτρίβονται, τὰ ντύματά τους σκάνε
καί στὸν πυρὸ π' ἀνέβηκε μεσημεριάτικο ἥλιο
δείχνουν τό χρυσοκίτρινο κι ὀλόμεστό τους πλοῦτο,
δείχνουν τὸν πλούσιο σπόρο τους, τὸν πλούσιο τὸν καρπὸ τους.
Κι ὅταν στ' ἁλώνι σαλαγές καινούριες ἀγροικιοῦνται
καί νιὸς ἀκούγεται ρυθμός καί νιὸ κυνήγι ἀρχίζει,
ἓνας ξεβγαίνει ἁλωνιστὴς καί τότες ἄλλος μπαίνει.
Τό μεσημέρι μοναχὰ παίρνουν μιά ψίχα ἀνάσα,
κάθονται κάτου ἀπ' τὴ δροσιά, στὸν ἴσκιό ἀποτραβιοῦνται
καί μέ ξυδᾶρι γιοματᾶν καί στ' ἀπλοϊκό τους γιόμα
τούς συντροφεοῦν τὰ πουλιά καί τὰ τζίτζικια ἀπάνω
μέ χίλια δυὸ λαλήματα, μέ χίλια δυὸ τραγούδια.
Κάποτε σώνουν τό φαγί, γι' ἁλώνισμα πᾶν πάλι
κι ὅσο τ' ἀπόβραδο νὰ ῥθεῖ κι ὅσο τ' ἀπὸι νὰ πέσει,
χιλίες χιλιάδες τ' ἄχερα καί μύριες οἱ ἀνεμίζες
σάν ξέπνοα κοίτονται κορμιά, σάν ἄψυχα κουφάρια,
ξεσπειρισμένο ἀπλώνεται καί τοῦ σταριοῦ τό λιῶμα.
Κι ὅταν φτάνει τό σούρουπο κι ὅταν τσακίζει ἡ ζέστα,
πού παύουν οἱ ποδοβολές, πού σταματᾶνε οἱ σκουζες
καί τὰ τζίτζικια δέ λαλοῦν καί τὰ πουλιά κουρνιαίζουν,
ξελύνουν τ' ἄτια οἱ ἁλωνιστές, σχολᾶνε οἱ δουλευτάδες.
Κεῖθε περνᾶν διαβατικοί, διαβαίνουν στρατολάτες,
βλέπουν στ' ἁλώνι τὸν καρπὸ καί στό ζευγίτη λένε.
- Ἀφέντη, ἐδῶ π' ἁλώνισες στ' ἁλώνι αὐτό καί φέτο,

Φτυάρια (Λαογραφικό Μουσείο Φωκίδας)

τετράψηλη εἶν' ἡ στιβανιά, περίτρανη εἶν' ἡ ντούνα,
 ἡ στιβανιά ἀπ' τό γέννημα, ἡ ντούνα ἀπό τό σόδι,
 κι ὅπως σοῦ κρύβει τό κορμί, τό μπόγι σοῦ σκεπάζει,
 ἔτσι καί τό σταράμπαρο νά σοῦ τ' ἀπογοιμώσει.
 Τοῦ νοικοκύρη τῇ σοδειά θαμάζουν κι οἱ βαλμάδες
 καί τέτοια, στά στερνά - στερνά, λόγια χρυσά ἀραδιάζουν.
 - Κύρη μας, ἀλωνίσσαμε σ' ἀλώνια ἐμεῖς κι ἀλώνια,
 τέτοιο δέν ἀλωνίσσαμε σιτάρι ἄλλο, πού νά 'χει
 χίλια τ' ἀστάχου του λουβιά, μύρια ἡ φούντα φηκάρια,
 κάθε φηκάρι καί σπειρί, κάθε λουβί καί κόκκι.
 Κι αὐτός κόβει σταυράγκαθο, παίρνει σταυροχορτάρι
 καί τό προσδένει στήν κορφή τοῦ στρίγερου καί λέει.
 - Τοῦ χρόνου πλιότερο ὁ Θεός σιτάρι νά μοῦ δώσει.
 Φεύγουνε οἱ ἄλλοι στή βραδιά, πίσω ὁ ξωμάχος μένει,
 ἐκεῖνοι πᾶν στά σπίτια τους κι ἐτοῦτος συλλογᾶται
 τοῦ σιταριοῦ τό λίχνισμα μέ τ' αὐριανό τ' ἀγέρι.

Γλωσσάρι

ἀγάννα, ἡ = ἡ κάθε βελόνα τοῦ μουστακιοῦ τοῦ σταχυοῦ στό σιτάρι,
 ἡ ἀγκίδα τοῦ ψαριοῦ.

ἀγροικῶ = ἀκούω, καταλαβαίνω.

ἄι, ἐπίρρ. = πηγαινέ, σῦρε.

ἀλογόκομπος, ὁ = ὁ μονός χοντρός κόμπος στή θηλιά τῆς τριχιᾶς, ἡ
 ὁποία μπαίνει στό λαιμό τοῦ ἀλόγου, κατά τό ἀλώνισμα,
 ἀρχάλι.

ἀλυγαρόφκιαχτο, τό = αὐτό πού εἶναι φταγμένο ἀπό τό θάμνο λυγιά
 ἢ λυγαριά, πού ἔχει λεπτές εὐκολολύγιστες βέργες.

ἀλωνιάρης, ὁ = αὐτός πού ἀλωνίζει τό σιτάρι κατευθύνοντας τά ἄλο-
 γα στό ἀλώνι, ἀλωνιστής.

ἀνεμίζα, ἡ = φιλό σπαμένο ἄχυρο πού σηκώνεται κατά τό ἀλώνισμα
 ἢ λίχνισμα στ' ἀλώνι, ὅ,τι ἐλαφρό.

ἀπιδρομῶ = ὀπισθοδρομῶ παίρνοντας φόρα γιά κίνηση πρὸς τά
 ἐμπρός.

ἀπόι, τό = ὁ δροσερός ἀγέρας τῆς νύκτας.

ἀραβάνι, τό = εἰδικό καί ρυθμικό βᾶδισμα τοῦ ἀλόγου πού ἐκγυμνά-
 ζεται μέ δέσιμο χιαστί τῶν ποδιῶν του.

Διρόβδι (Λαογραφικό Μουσείο Φωκίδας)

- ἄρμενο, τό = τό πανί τοῦ καραβιοῦ, καράβι μέ πανιά, πλεούμενο.
 αὐτιάζομαι = βάζω αὐτί ν' ἀκούσω μέ προσοχή, ἀφουγκράζομαι.
 ἄφαλος, ό = τό ἄλογο πού ἀπ' τήν παράλληλη σειρά τῶν δεμένων
 ἀλόγων, πού προορίζονται γιά τό ἀλώνισμα τοῦ σιταριοῦ, βρί-
 σκεται κοντά στό στρίγερο τοῦ ἄλωνιοῦ.
 βαλμάς, ό = βοσκός καί φύλακας ἀλόγων.
 βαρκό, τό = τόπος μέ στεκάμενα νερά, ὑγρότοπος.
 βουκέντρα, ἡ = ξύλο, ὡς 2 μέτρα μακρύ, ἐλαφρό, μέ μύτη ἐμπρός
 (κεντρί ἢ κέντης), πού κεντίζονται τά βόδια νά προχωροῦν, καί
 σιδερένια ξύστρα (ἀξάλη) πίσω, πού καθαρίζεται τό ὕνι τοῦ
 ἀλετριοῦ ἀπ' τίς λάσπες, καματόβεργα, πλαστρουγκοράβδι. Ἡ
 βουκέντρα χρησιμοποιεῖται καί ὡς μέτρο διαδρομῆς τοῦ ἡλίου
 καί τοῦ φεγγαριοῦ στόν ὀρίζοντα μετά τήν ἀνατολή ἢ πρίν τή
 δύση, δηλαδή μία βουκέντρα ἀντιστοιχεῖ μέ ἐνάμισυ μέτρο
 ὕψος ὡς 2 μέτρα, ἴσο μέ τό μήκος τοῦ γεωργικοῦ αὐτοῦ ἐργα-
 λείου.
 γέννημα, τό = τό εἰσόδημα τῶν δημητριακῶν καρπῶν, τοῦ σιταριοῦ,
 κριθαριοῦ, καλαμποκιοῦ κ.λπ.
 γιόμα, τό = μεσημέρι, γεῦμα.
 γιοματίζω = τρώγω τό μεσημέρι, γευματίζω.
 γκουσομανῶ = λαχανιάζω, κοντανασαίνω.
 γόνατο (σιταριοῦ), τό = ὁ κόμπος τῆς καλαμιᾶς τοῦ σιταριοῦ ἀνάμε-
 σα στούς κονδύλους.
 ξεχτό, τό = τά δεμένα σέ παράλληλη γραμμή μέ τήν εἰδική τριχιά
 ἄλογα στό ἄλώνι, πού προορίζονται γιά τό ἀλώνισμα τοῦ σι-
 ταριοῦ.
 ζυγιά (γιά ζῶα), ἡ = μικρή ὁμάδα ζώων πού ἐπιτελοῦν μία συγκεκρι-
 μένη ἐργασία.
 θαμάζω = θαυμάζω.
 θημωνιά, ἡ = πολύ μεγάλος σωρός ἀπό δεμάτια σιταριοῦ τοποθετη-
 μένα στό θημωνοστάσι ἢ στ' ἄλώνι τό ἕνα ἐπάνω στό ἄλλο μέ
 εὐταξία μέ τά στάχυα στραμμένα συνήθως μέσα, ἀλλά κι ἔξω,
 στίς διαστάσεις καί στό ὕψος χωριάτικου παλιοῦ σπιτιοῦ, σέ
 σχῆμα στογγυλό ἢ τετράγωνο ἢ παραλληλόγραμμο, πού στε-
 νεύει πρός τά ἐπάνω σέ μορφή τούρλας, σχηματίζοντας στήν
 κορυφή σταυρό, στημένον ὄρθιο, φτιαγμένον μέ στάχυα.

κοθροκόμπι, τό = ἡ πλεκτή τριχιά, πού μοιάζει σάν κοτσίδα καί σάν τόν κόθρο, τό γύρο δηλαδή τοῦ καρβελιοῦ ἢ τῆς πίτας, ἡ ὁποία δένει τά ἄλογα στό ἁλώνι πού ἁλωνίζουσιν, ἀρκάλι.

κουφάρι, τό = πτώμα ἀνθρώπου, ὅ,τι ἄψυχο καί ἄζωο.

λαγανίζω = καθαρίζω τό σιτάρι στ' ἁλώνι ἀπ' τά ἀχυρένια κότσαλα μέ σάρωθρο φτιαγμένο ἀπό εἰδικό φουντωτό φυτό, πού λέγεται λαγανιά ἢ φοκαλιά, σαρώνω.

λαγάνισμα, τό = τό καθάρισμα τοῦ σιταριοῦ στ' ἁλώνι ἀπ' τά ξένα σώματα μέ σκούπα φτιαγμένη ἀπό εἰδικό φουντωτό φυτό, πού λέγεται λαγανιά ἢ φοκαλιά.

λακινιά, ἡ = κοπάδι ἀλόγων.

λίχνισμα, τό = τό ἀποχώρισμα τοῦ σιταριοῦ ἀπό τό ἄχυρο μέ εἰδικό ξύλινο φτυάρι καί μέ τή βοήθεια τοῦ ἀγέρα, ξεχύρισμα, ξαχέρισμα, ξαχέρι.

λιῶμα, τό = τό μίγμα στό ἁλώνι πού ἀποτελεῖται ἀπό τό σιτάρι καί τά ἄχυρα, μόλις γίνει τό ἁλώνισμα, μάλαμα.

λουβί, τό = τό περίβλημα τοῦ φυτοῦ ὅπου εἶναι ἀποθηκευμένος ὁ σπόρος, σποροθήκη, περικάρπιο, λοβός.

λούζα, ἡ = μικρή κοιλάδα, βαθιά καί στενή, πού ἔχει ὑγρασία, βαθουλό χωράφι, πού κρατάει βρόχινα νερά.

ντούνα, ἡ = στίβα, σωρός.

ξελουρώνω = παύω νά ἔχω μαλακωσύνη, ξεραίνομαι, σκληραίνω.

ξελούρωτη, ἡ = ὄχι μαλακή, ξερή, σκληρή.

ξυδάρι, τό = καλοκαιρινό δροσιστικό φαγητό, φτιαγμένο μέ νερό, ἄλατι, στιμμένη ἀγουρίδα σταφυλίου ἢ ξύδι καί τριμμένες μπουκιές ψωμιοῦ, ταλατόρι, σκορδάρι, τριψάνα, ριγανάδα.

ξώγυρας, ὁ = τό ἄλογο πού εἶναι ἔξω ἔξω στήν παράλληλη σειρά τῶν δεμένων ἀλόγων, πού προορίζονται γιά τό ἁλώνισμα τοῦ σιταριοῦ στό ἁλώνι.

ὀργιά, ἡ = μέτρο μήκους ἴσο μέ τό ἄνοιγμα τῶν χειρῶν στά πλάγια, πού ἀντιστοιχεῖ σέ 2 μέτρα.

πάχνα, ἡ = ἡ δροσιά πού κάθεται στά φύλλα τῶν φυτῶν, τσάφι.

πιλάλα, ἡ = γρήγορο τρέξιμο.

πραχνός, ὁ = τό φιλό φιλό ἄχυρο μαζί μέ τή σκόνη στ' ἁλώνι, προύχνη, πράχνα, πραχνούδι, πραχνάδα.

σαλαγή, ἡ = ἡ φωνή ἢ τό σφύριγμα τοῦ βοσκοῦ στό κοπάδι γιά νά ξεκινήσει ἢ ν' ἀλλάξει κατεύθυνση.

σαλαγιάρης, ὁ = αὐτός πού κατευθύνει μέ φωές ἢ σφυρίγματα τό κοπάδι ἢ κάποιο ζῶο.

σόδι, τό = εἰσόδημα.

σταλίκι, τό = πάσσαλος μακρύς, στυλιάρι, στάλιξ.

στάλισμα, τό = ἡ κατάσταση ξεμεσημεριάσματος τῶν ζώων, κατά τό καλοκαίρι.

σταράμπαρο, τό = ξύλινο δοχεῖο μέ μεγάλη χωρητικότητα καί μέ τρύπα στό κάτω μέρος, ὅπου ἀποθηκεύεται τό σιτάρι.

σταυράγκαθο, τό = ἀγκάθι πού βγάζει κλώνους σταυρωτά κι ὁ κάθε κλώνος πετάει παρακλώνια πάλι σταυρωτά, ὀνομάζεται δέ καί χριστάγκαθο, γιατί, λέγεται, πῶς ἀπ' αὐτό τό ἀγκαθωτό φυτό φτιάχθηκε τό ἀγκάθινο στεφάνι τοῦ Χριστοῦ.

σταυροχορτάρι, τό = μονοετές φυτό τῶν πεδινῶν χωραφιῶν, σκεπασμένο ἀπό μαλακές τρίχες, μέ βλαστάρι ἴσιο, πού συνήθως διακλαδίζεται χωριστά, τά κάτω φύλλα του εἶναι σπαθοειδῆ μέ κοντο μίσχο, τά δέ ἀνώτερα εἶναι λογχοειδῆ, ἔχει ἔμμισχα κεφάλια, τά φύλλα του εἶναι ἀγκαθωτά καί διευθύνονται ἀκτινωειδῶς καί τά ἄνθη του γλωσσοειδῆ, κοντά καί κίτρινα στό χρωματισμό τους, παλλενίς ἢ ἀκανθώδης, σταυράγκαθο, καρφόχορτο.

στιβανιά, ἡ = σωρός ὁμοειδῶν ἢ ἀνομοειδῶν πραγμάτων μέ ἢ χωρίς τάξη, στίβα, ντούνα.

στουμούχι, τό = συρματοπλεγμένο φίμωτρο πού μπαίνει μέσα σ' αὐτό τό στόμα τοῦ ἀλόγου καί προσδένεται στό κεφάλι του, γιά νά μήν μπορεῖ νά τρώγει, κατά τό ἀλώνισμα ἢ τό κουβάλημα τῶν δεματιῶν τοῦ σιταριοῦ, δίχτυ, φούμουτρο, καλάθι, μουστούχι, μάσχα, καπιτσάλι.

στρίγερρος, ὁ = ὁ ξύλινος στύλος πού εἶναι μπηγμένος στή μέση τοῦ ἀλωνιοῦ γύρω στόν ὁποῖο περιστρέφονται τά ἄλογα ἢ τά βόδια τοῦ ἀλωνίσματος.

σώνω = φθάνω, τελειώνω, ἔξαντλῶ, ἔξοντώνω, πεθαίνω.

τετρακλαδιάζομαι = πολυκομματιάζομαι.

τρίχαλο, τό = ἀντικείμενο πού καταλήγει σέ 3 σκέλη, φτυάρι μέ 3 δόντια (χάλια), πού χρησιμοποιεῖται στό γύρισμα τοῦ σιταριοῦ, κατά τό ἀλώνισμα.

τσαμπάς, ὁ = τά μακριά μαλλιά τοῦ κεφαλιοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ αὐχένα ὀρισμένων ζώων, χαίτη, πλεξούδα.

τσαρδάκι, τό = κιόσκι σκεπασμένο ἀπὸ κλαδιά δένδρων, πού λέγεται τσαρδάκι ἢ τσαρδάκα, σ' αὐτό δέ τό τσαρδάκι τοῦ χωραφιοῦ διαμένει ὅλη ἡ γεωργικὴ οἰκογένεια καί γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τῆς ὁδοιπορείας μεταξὺ ἀγροῦ καί χωριοῦ καί γιὰ λόγους φύλαξης τῆς σοδειᾶς ἀπὸ τυχόν κλοπῇ.

φαρί, τό = ἄλογο.

φηκᾶρι (γιά φυτά), τό = τό περίβλημα τοῦ φυτοῦ ὅπου εἶναι ἀποθηκευμένος ὁ σπόρος, περικάρπιο, σποροθήκη.

φοκάλι, τό = εἶδος σκούπας φτιαγμένης ἀπὸ εἰδικό φουντωτό φυτό, φοκαλιά ἢ λαγανιά, πού χρησιμοποιεῖται στό καθάρισμα τοῦ σιταριοῦ στ' ἁλώνι ἀπ' τ' ἀχυρένια κότσαλα, φόλι.

φόλι, τό = εἶδος σαρώθρου φτιαγμένο ἀπὸ εἰδικό φουντωτό φυτό, φοκαλιά ἢ λαγανιά, πού χρησιμοποιεῖται στό καθάρισμα τοῦ σιταριοῦ στ' ἁλώνι ἀπ' τ' ἀχυρένια κότσαλα, φοκάλι.

φρουμάζω (γιά ἄλογα) = φυσῶ δυνατά μέ τά ρουθούνια ἀπὸ ὀργή ἢ ἀγωνία ἢ ὀργασμὸ ἢ κόπωση.

φρυγανιάζω = ξεραίνω, καψαλίζω.

χαλεύω = ψάχνω νά βρῶ, ζητῶ, γυρεύω.

χερόβολο, τό = ἡ ποσότητα σταχυῶν πού πιάνει ὁ θεριστής μέ τό ἓνα χέρι, χεριά, δραξιά.

χουγιάζω = φωνάζω δυνατά ἀπὸ ἀπόσταση.

χούγιασμα, τό = δυνατὴ ἀπὸ ἀπόσταση φωνή.

χρυσόγνεμα, τό = χρυσή κλωστή.

χρυσοκόντυλο, τό = αὐτό πού ἔχει χρυσό κόνδυλο, εἶναι δέ ὁ κόνδυλος τό μέρος τῆς καλαμιᾶς τοῦ σιταριοῦ μεταξὺ δύο κόμπων, κοντύλι, καλαμοκάνι.

ψίχα, ἡ = μικρὴ ποσότητα ἀπὸ ἓνα σύνολο, λίγο.

ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

«ΣΤΟΝ ΠΑΤΟ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ!»

Πέρασαν πολλά χρόνια ἀπό τότε. Δυό γειτονικά χωριά τῆς Δυτικῆς Φθιώτιδας, ἀπό χρόνια, φιλονικοῦσαν γιά τὰ ὄρια τῶν περιφερειῶν τους καί πολλές φορές, οἱ κάτοικοί τους, γεωργοί καί κτηνοτρόφοι, εἶχαν συγκρούσεις γιά τήν καλλιέργεια τῶν χωραφιῶν καί τή βοσκή τῶν γιδοπροβάτων τους.

Τό ἕνα ἀπ' αὐτά - τό μικρότερο σέ πληθυσμό - εἶχε ἐπιτροπή πληρεξουσίων καί ὑπαγόταν διοικητικά στό ἄλλο. Κάποτε, ὁ πρόεδρος τῆς Κοινότητος, θέλοντας νά τερματίσει τή χρόνια διένεξη καί ν' ἀποκαταστήσει τήν ὁμαλή κι ἁρμονική συνεργασία τῶν δύο χωριῶν, ἔστειλε στήν ἐπιτροπή σχετικό ἔγγραφο. Ὁ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ μικροῦ χωριοῦ ἀνοίξε τό ἔγγραφο, διάβασε σ' ἄλλα μέλη τό περιεχόμενό του κι ὁ γραμματισμένος ἀνεψιός του, ἀπόφοιτος τοῦ Πρακτικοῦ Λυκείου Λαμίας, κατ' ἐντολήν του, ἔγραψε στό ἴδιο χαρτί: «Δέν ἐρχόμαστε γιά τό διακανονισμό τῶν ὁρίων τῶν χωριῶν μας. Στόν πάτο Χαράλαμπος!». Ἐκλείσε τό ἔγγραφο σ' ἕνα φάκελο καί τό ἔστειλε τήν ἄλλη μέρα μέ τόν ταχυδρόμο.

* * *

Ὅταν πῆρε καί διάβασε ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος τήν ἀπάντησιν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐθύμωσε πολύ, τήν ἐθεώρησε προσβλητική καί, ὕστερα ἀπό ἀπόφαση τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου, κατέθεσε μήνυση γιά ἐξύβριση στό Εἰρηνοδικεῖο τῆς γειτονικῆς πολιτείας. Ὅρισθηκε δικάσιμη, οἱ δικηγόροι ἀνέλαβαν τὰ καθήκοντά τους καί πολλοί περίεργοι τῶν δυό χωριῶν συγκεντρώθηκαν στήν αἴθουσα τοῦ Δικαστηρίου. Ἐγιναν προσπάθειες συμβιβασμοῦ κι ἀπ' τίς δυό πλευρές, ἀλλά ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος ἦταν ἀνένδοτος, ζητώντας τήν τιμωρία τῶν κατηγορουμένων. Ὁ συνήγορος ὑπερασπίσεως ἐζήτησε τήν ἀθώωσή τους, λέγοντας στό Δικαστήριο: «Κύριε Πρόεδρε, πρόκειται γιά μιά ὑπόθεση χωρίς οὐσιαστικό περιεχόμενο. Πραγματικά, γράφτηκε στό ἴδιο χαρτί ἡ ἐπίμαχη φράση, ἀλλά δέν εἶναι ἐξύβριση.

Ένα μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς, μέ τ' ὄνομα "Χαράλαμπος" ἔχει τό σπίτι του στήν ἄκρη, στόν πάτο τοῦ χωριοῦ, υπέγραψε: "Στόν πάτο Χαράλαμπος!". Καί ὁ πρόεδρος ἀποφάσισε: «Ἀθῶος ὁ κατηγορούμενος!».

Γιά πολλά χρόνια, ἀργότερα, ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος δέν καλημέριζε τά μέλη τῆς ἐπιτροπῆς καί πολλούς κατοίκους τοῦ μικροῦ χωριοῦ. Ἡ ἀντιδικία τῶν δυό χωριῶν συνεχίσθηκε μέχρι τόν πόλεμο. Λίγα χρόνια πρίν, τό μικρό χωριό εἶχε δική του Κοινότητα.

* * *

Ένα ἀπ' τά πολλά περιστατικά τῆς ζωῆς τῶν χωριῶν τῆς προπολεμικῆς περιόδου τῆς Ρούμελης, ὅταν πλημμύριζαν ἀπό πονεμένους, ἀλλά δημιουργικούς, ἀνθρώπους. Τώρα καί τά δυό χωριά δέν ἔχουν καμιά διένεξη μεταξύ τους. Όλα εἶναι ἔρημα: σπίτια, χωράφια, δρόμοι. Ἀπομένουν ἐλάχιστοι κάτοικοι, τελευταῖοι μάρτυρες τοῦ παρελθόντος καί πιστοί θεματοφύλακες τῆς μνήμης προσώπων καί γεγονότων.

Δ.Κ.Κ.

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΕΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ

Τοῦ ΓΕΝΙΚΟΥ

ΙΔ'. Ο ΝΤΕΒΕΤΣΙΚΑΣ ΚΑΛΕΙ ΘΑΝΑΣΗ

Βρισκόμαστε λίγο πρίν απ' τόν Ἰταλο-ελληνικό πόλεμο τοῦ 1940. Ὁ Ἀγιώργης, αὐτό τό ὁμορφο χωριό, βρίσκεται Ν.Α. τῆς Ἀμφίσσης, κάπου 2.000 μ. Ἡ δημοσιά, πού συνεχίζει πρὸς Λιδωρίκι, κάνει μιά στροφή μέσα στό ρέμα πού κατεβαίνει απ' τήν Παναγία τήν Κουριά, τήν Κούσκια.

Τό ρέμα τῆς Κούσκιας μέ τά λίγα νερά πού ἔχει, τίς ἀποτομιές της στή μιά πλευρά καί τήν ἀγριάδα της, ἐξασφαλίζει τήν παρουσία ντεβέτσικα ἢ νεραΐδων. Μπορεῖ τό σκηνικό πού περιγράψαμε νά δώσει φτερά καί στή φτωχότερη ἀκόμα φαντασία τοῦ λαοῦ μας.

Τά παιδιά τοῦ Ἀγιώργη πού ἤθελαν νά παρακολουθήσουν τό βτάξιο Γυμνάσιο, τό Γιαγτζειο Γυμνάσιο Ἀμφίσσης, ἔπρεπε νά πηγαινοέρχονται πρωῒ - βράδυ καί πολλές φορές καί μεσημέρι - ἀπό γευμα τό δρομολόγιο Ἀγιώργη - Ἀμφισσα καί ἀντίθετα καί μέ ὅποιες κι' ἄν ἦταν οἱ καιρικές συνθήκες.

Ἐνα βράδυ μετά τό σχολεῖο καί μετά τά διάφορα ἄλλα... χασομέρια ξεκίνησε ὁ Θανάσης Κ. γιά νά πάει στό χωριό του τόν Ἀγιώργη. Μόλις ὅμως ἔφθασε στήν Κούσκια ἄκουσε μέσα στή νύχτα:

- Ὅρα Θανάασ'! Θανάασ'! καί μόλις τελείωσε, πρὸς στιγμήν, αὐτό τό παράξενο κάλεσμα ἀκούστηκε ἓνα ρέκασμα, σά νά ρέκαζε κάποια γίδα. Ἀμέσως ὁ Θανάσης Κ. ἐνοιωσε ἓνα σφίξιμο στήν καρδιά του καί κοντοστάθηκε νά βεβαιωθεί ἂν ἄκουσε καλά ἢ ὄχι. Ἀπ' τήν ἀπορία του καί τήν ἐκπληξή του τόν ἔβγαλε πάλι ἡ ἴδια φωνή.

- Ὅρα Θανάασ'! Θανάασ'! καί τό ρέκασμα τῆς γίδας ἀκολούθησε ἀμέσως. Δέν εἶχαν λαθέψει τ' αὐτιά του. Ἡ φωνή αὐτή ἢ... φοβερή, πολύ κρύα καί ἀπαίσια, μέσα στή νύχτα τόν καλοῦσε κατακάθαρα.

Νάτος ὁ ντεβέτσικας! Ποιός ἄλλος μπορούσε νά ξέρει ὅτι κείνη τή νυχτερινή ὥρα περνοῦσε απ' τό ρέμα αὐτό ὁ Θανάσης Κ.; Μόνο

κάποιο ἀερικό! Καί μέ τίς σκέφεις αὐτές ἡ ψυχὴ του καί ἡ καρδιά του ξανασφίχτηκαν. Νά τό δῖλημμα. Τί νά κάνει ὁ Θανάσης Κ.; Νά ἀπαντήσῃ στό κάλεσμα, χάνει τή λαλιά του. Νά πει τό «Πάτερ ἡμῶν» γιά νά πάρει βοήθεια ἢ νά τρέξει, νά φύγῃ ἀπ' τόν καταραμένο τοῦτο τόπο; Καί τήν ὥρα πού ἔπαιρνε ἀπόφαση νά ἐφαρμόσῃ τήν τρίτη λύση ἀκούει ξανά τό ρέκασμα τῆς γίδας καί τό... Θανάσας', ὄρα Θανάσας' καί ἀπό κοντά τό ρέκασμα. Ἀλλά κείνη τή στιγμή αὐτός πού καλοῦσε τό Θανάση πῆρε ἀπάντηση:

— Ἔ! ἐδῶ εἶμαι! Τί θές; καί τότε ξανακούστηκε ἡ φωνή πού καλοῦσε τόν Θανάση νά λείν:

— Τή βρῆκα τή γίδα! Ἔρχομαι!

— Ἔλα σέ περιμένω! ἦταν ἡ ἀπάντηση τοῦ ἀνθρώπου πού βρισκόταν κοντά στόν Θανάση Κ. καί πού δέν ἦταν ὁρατός ἀφοῦ τό σκοτάδι δέν τό ἐπέτρεπε.

Ἡ ψυχική κατάσταση τοῦ Θανάση Κ. ἠρέμησε καί ἀφοῦ πλησίασε τόν ἄλλο πού βρισκόταν κοντά του, τόν καλησπέρισε καί τόν ἀναγνώρισε. Ἦταν ὁ Θανάσης Μέρλας, ὁ ὁποῖος ἐκείνη τήν ἐποχὴ διέθετε τραγιά καί μάζευε τίς μανάρες γίδες γιά νά μαρκαλισθοῦν. Αὐτό τό μικρό κοπάδι πού δημιουργεῖτο, τό ἔβροσκε στό ρέμα τῆς Κούσχιας καί πιό πάνω πού ἡ Κοινότητα - τότε - Ἀμφίσσης εἶχε παρχωρήσει ὡς μαναρολίβαδο. Κείνη τή μέρα κάποια γίδα καινούργια, ἐπειδὴ δέν εἶχε προσαρμοσθεῖ στό νέο της περιβάλλον χάθηκε καί δέν ἀκολούθησε τό ὑπόλοιπο κοπάδι καί γι' αὐτό ὅταν ἔφτασε κάτω στήν Ἀμφισσα διαπιστώθηκε ἡ ἀπουσία τῆς γίδας. Τότε ὁ Θανάσης Μέρλας μέ τόν σύντροφό του ξανανέβηκε στήν Κούσχια μέ σκοπό τήν ἀνεύρεση τῆς χαμένης γίδας. Καί ἔπειτα ἀπό προσπάθεια ὁ σύντροφος τοῦ Θανάση βρῆκε τή γίδα, τήν ἔπιασε ἀπ' τό αὐτί, νά μή τοῦ ξαναφύγῃ καί νά τήν κατεβάσῃ κάτω, καί κείνη βέλαζε, ρέκαζε, ἀφοῦ πονοῦσε τ' αὐτί της καί συγχρόνως φώναζε τόν Θανάση, νά τόν ἐνημερώσῃ, νά τόν ἡσυχάσῃ καί νά τόν περιμένει. Κείνη τήν ὥρα, νά ἡ σύμπτωση, περνοῦσε ἀπ' ἐκεῖ ὁ δικός μας Θανάσης, ὁ ὁποῖος ἂν δέν ἦταν ἀρκετά ψυχραίμος θά ἔτρεχε ἀκόμα ἀπ' τόν φόβο του καί ἄντε... νά τόν πείσεις ὅτι πρόκειται γιά σύμπτωση καί ὄχι γιά τόν ντεβέτσικα καί τό ἀερικό.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΩΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΠΑΝΟΥΡΓΙΑ 1
ΑΜΦΙΣΣΑ

Πρὸς
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΡΓΥΡ/ΤΩΝ ΚΑΙ ΒΑΡΥΤΙΝΗΣ
Ἀμερικῆς 21Α
ΑΘΗΝΑ

Γιὰ τὴν Οἰκογένεια κ. Καίτης Κυριακοπούλου

Τό Διοικητικό Συμβούλιο τῆς Ἑταιρείας Φωκικῶν Μελετῶν, πληροφορήθηκε τόν ἀδόκητον θάνατον τοῦ Τέως Διευθύνοντος Συμβούλου τῆς ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΡΓΥΡ/ΤΩΝ ΚΑΙ ΒΑΡΥΤΙΝΗΣ καί μέ πρόταση τοῦ Προέδρου τῆς συνήλθε σέ ἑκτακτο Συμβούλιο μέ μοναδικό θέμα «Ὁ ξαφνικός θάνατος τοῦ Τέως Διευθύνοντος Συμβούλου τῆς ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΡΓΥΡΟΜ/ΤΩΝ ΚΑΙ ΒΑΡΥΤΙΝΗΣ ΠΑΡΙ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ».

Μετά ἀπό πρόταση τοῦ Προέδρου τό Διοικητικό Συμβούλιο ἀποφάσισε ὁμόφωνα:

α) Νά σκιαγραφηθεῖ ἡ προσωπικότητα τοῦ ἐκλιπόντος καί εὐεργέτου τῆς Ἑταιρείας μας στήν προσεχῆ ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ μας «Σελίδες ἀπ' τὴν Φωκίδα» καί

β) Νά ἐκφραστεῖ πρὸς τὴν οἰκογένειά του ἡ βαθιά θλίψη καί συμπόνοια στό βαρὺ πένθος τῆς.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Γ. ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΚΑΙ ΜΕΛΗ
ΔΗΜ. ΣΑΝΙΔΑΣ

Δικράνι (Λαογραφικό Μουσείο Φωκίδας)

ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

Γράφει ὁ κ. Γ. Ν. Κουτσοκλένης

«ΔΕΛΦΙΚΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ»

Τοῦ Ἰωάν. Μπακούρου

Ἀπάντηση στό «...Τώρα στά γεράματα μάθε γέρο γράμματα» πού σοῦ εἶπε ἡ καλή σου γυναίκα, ἀγαπητέ κ. Μπακούρε, ὅταν ἄρχι-σες νά γράφεις τό «ΔΕΛΦΙΚΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ» εἶναι τό «...κάλλιο ἄργά παρά ποτέ».

Καί μακάρι νά ὑπῆχαν καί ἄλλοι, σέ κάθε χωριό, νά γράφουν - νά γράφουν - καί ἄς γράφουν χωρίς φιλολογικές καί ἐπιστημονικές ἀπαιτήσεις.

Ἔτσι θά βάζουν ἓνα μικρό λιθαράκι στό ἀνάχωμα πού πρέπει νά σηκωθεῖ, γιά νά ἐμποδίσει τήν πλημμύρα τῶν πολλῶν καί πολύ ἐπι-βλαβῶν, γιά τό Ἕθνος μας, νέων ρευμάτων πού θά μᾶς παρασύρουν στό μεγάλο χωνευτήρι τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης.

Σέ συγχαίρω καί εὐχομαι δύναμη.

ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

1. Ἡ Ἐταιρεία μας ὁργάνωσε, μέ τή συμμετοχή τοῦ ΣΕΑΝ ΦΩΚΙΔΟΣ, τόν ἑορτασμόν τῆς Ἐθνικῆς Παλλιγενεσίας στό Μοναστήρι τοῦ Πρ. Ἡλία, στίς 24-3-2001 μέ πολλή ἐπιτυχία.

Συμμετεῖχε στόν ἑορτασμόν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἀμφίσσης, στόν ἑορτασμόν τοῦ Χανίου Γραβιάς καί στό μνημόσυνο τῶν πεσόντων ἀγωνιστῶν τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως 5/42 Σ. Εὐζώνων τοῦ Δ. ΨΑΡΡΟΥ.

Κι' ἀκόμα συμμετεῖχε εἰς τό πένθος τῆς οἰκογενείας Πάρι Κυριακοπούλου, Εὐεργέτου τῆς Ἐταιρείας Φωκικῶν Μελετῶν.

2. Γιά οἰκονομική ἐνίσχυση τῆς Ἐταιρείας μας οἱ παρακάτω φίλοι μας προσέφεραν τά ἀναφερόμενα ποσά, τοὺς ὁποίους καί ἀπό δῶ εὐχαριστοῦμε θερμά:

1. Παπαθανασίου Κώστας	Ἀμφισσα	Δρχ.	5.000
2. Ἀναστασόπουλος Σωτήρ. εἰς μνήμην Ἰωάν. Δημητρέλου	»	»	10.000
3. Ἀνώνυμος		»	5.000
4. Παπαδόπουλος Κομν.	»	»	10.000
5. Φουσέκης Γεώργιος	»	»	5.000
6. Ἀνώνυμος	»	»	5.000
7. Κουτσοκλένης Γεώργιος εἰς μνήμην Δημητρ. Ἐλ. Κραβαρίτη	Ἐλαιώνας	»	10.000

Ἀπαγορεύεται ἡ μερική ἢ ὅλική ἀναπαραγωγή τῶν κειμένων, ἡ ἀναδημοσίευση, ἡ ἀποθήκευση σέ ὁποιοδήποτε σύστημα ἠλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοαντιγραφικό καί δέ μεταβιβάζεται σέ καμιά μορφή καί μέ κανένα τρόπο κείμενο, χωρίς προηγούμενη ἔγγραφη ἄδεια τοῦ συγγραφέα ἢ τοῦ περιοδικοῦ.

ISSN 1105-6215